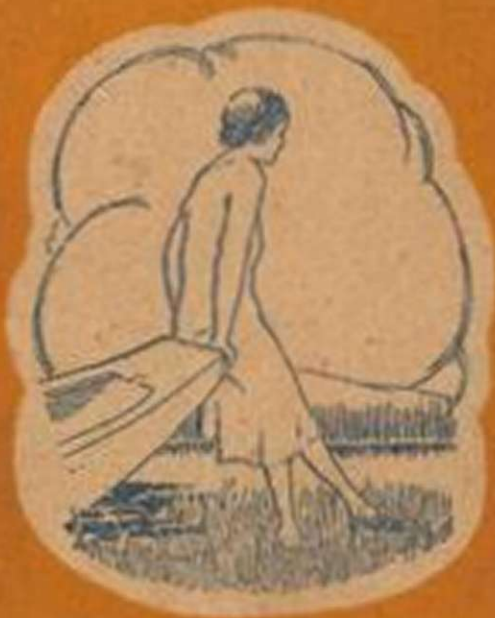

FARKAS ANTAL

A PAPKISASSZONY

REGÉNY

I. FEJEZET.

Melyben Baburkának, a szép zsidóasszonynak, valamint Majdmeggondolom bácsinak históriája megemlittetik.

— Az Isten szent szerelméért! Ha az ur így vigyáz a kártyákra, hát akkor fogunk ultimót, amikor Baburka halat.

A főtisztelendő ur bosszankodással csapta le az utolsó kártyát a fehér viaszkosvászonterítővel borított asztalra és okuláréja fölött kérdően nézett a főszolgabíróra, mintha valami mentegetődzést várna tőle. De, bizony, nem sokat kapott. A járás közigazgatási hatalmassága csak a vállát rángatta:

— Nem tehetek róla, főúr. Ez a hőség eltikkaszt.

Nagytiszteletű Bárány Sámuel uram pedig boldog meglegedettséggel söpörte be a garasos nyereséget és megtöltötte a poharakat.

— A kártyához érteni kell. Ez nem közigazgatás — zsörtölődött tovább a főtisztelendő és — véteknek ne tessék az Ur előtt! — szeretett volna egy barackot nyomni a főszolgabíró fényesre kopaszodott fejbubjára.

— Pihenjünk egy kicsit, főúr — indítványozta a főszolgabíró —, hiszen meggyulladunk.

— Azért locsolgassátok magatokat — kínálta őket a házigazda.

Az urak koccintottak, ittak. Szent lett a békeség a három kártyázó között.

Igaza volt a főszolgabírónak: veszekedett meleg volt. A nagytiszteletű kertjének a legárnyékosabb

helyén, gesztenyefák alatt ültek, ingujjra vetkőzötten gyilkolták egymást a kontrákkal és a rekontrákkal, de még így is beleizzadtak.

— Hát pihenjünk egy kicsit. Mi van azzal a Baburka halával? — kíváncsiskodott a nagytiszteletű ur, a házigazda.

A plébános ur megtönte a pipáját, a homlokára tolta az okuláréját és bodor füstöket eregetett az öblös pipából, ami kisebbfajta kemencének is beillett. Fehérbabos sárga keszkenőjével végig-végigtörülte kövér ábrázatát, verejtékező tokáját.

— Baburkát kérditek? . Isten nyugosztalja, már meghótt. Magam segitettem át az üdvösség kapuján szegény fejét. Az hiszem, magától sohasem talált volna oda a jámbor Nem gondolom, hogy a föld gyámoltalanabb teremést hordozott valaha a hátán, mint szegény Baburka volt. Hogy az ég végtelen kegyelme éppen a mi falunkat tisztelte meg vele, arról már nem tehetek. Paraszti ember lett volna, de ehhez a mesterséghez sem értett. Hogy a szerencsétlensége volt-e nagyobb, vagy az esze volt-e kisebb a rendesnél, azt ne kutassuk. Csak annyit mondok, hogyha elindult szántani, mindig a tanyán vette észre, hogy az eke otthon maradt. Ha fölült a kocsira, akkor jött rá, hogy elfelejtett befogni, mikor a szekér egy óra múlva sem indult el magától. Ha aratni indult, fejsze volt a vállán; ha fát vágni ment, kaszát cipelt. Még meg se tudott házasodni, márpedig ehhez nem kell nagy tudomány

— Nem kell-e? Hát próbáld meg te — incselkedett a nagytiszteletű ur.

A főur meg sem hallotta ezt. Nagyot szíppantott a pipáján és tovább mesélt.

— Asszonyt csak kapott volna ő is, mert hiszen kalap volt a fején és kétágu szoknyában járt, de ott meg a násznagya rontotta el a dolgot. Becsipett az atyafi és a lány helyett az anyját kérte meg, aki özvegy lévén, szívesen látta volna öreg napjainak vigasztalásául még Baburkát is. Baburka úgy megijedt, hogy sohse gondolt többé házasulásra. Az atyafisága gondot viselt rá hóttanapjáig. Egyetlen

szervenvelője volt: a halászás. Napokig elcsavargott, elüldögélt a tóparton és akár hiszitek, akár nem, ez az ember világeletében nem tudott fogni egy hitvány keszeget sem.

— Tán horog nélkül halászott? Vagy a hálóját mindig otthon felejtette?

— Nem úgy van. Volt Baburkának mindenfajta halfogó szerszáma, de Baburka egyikkel sem boldogult. Hogy miért? — azt már nem tudom. Talán a halacsák megismerték, hogy nini, bennünket a Baburka bácsi akar pórázra füzni. Ohó, Baburka bácsi, belőlünk nem eszel! Incselkedtek vele, meg-megcibálták, mozgatták a hálóját, meg-megverdesték a tapogatója oldalát és azzal iszkiri! — otthagyták a horgot ki-kirántó, a hálókhoz kézzel-lábbal kapkodó Baburkát. Megesett, hogy egy nagy hal, valami huncut, öreg harcsa, amíg Baburka a pipáját tömkölte, fölkapta a horgát és befutott vele a tó közepébe. Kidugta a fejét a vízből és onnan nevette a tóparton kétségbeesetten toporzékoló Baburkát:

— Hihíhi, Baburka — jobb lesz a kásás hurka!

— A tóparti jegenyék közt szerelmeskedő sárgarigók meghallották a hal beszédét és ráfűtyültek a jámbor halászra:

— Baburka — jobb a hurka!

— Ámde Baburkát ez a kudarc nem kedvetlenítette el annyira, hogy lemondjon a halászat gyönyörűségeiről. Továbbra is veszekedett a vízben élő halfélékkel és hiába veszekedett, mindig a halak kerekedtek fölül és annyira vetemedtek, hogy szegény Baburka horgára mindenféle gízgázt, ringyet-rongyot akasztottak. A hálóval sem boldogult. A csukák nekimentek és széttépték, kihasogatták. Mondom, tapogatóval is szerencsét próbált: nyulkált, vájkált a tapogatóban és egyszerre csak jajgatva szaladt a partra. Minden ujján egy-egy rák csüngött. A füzesből a gerlék kacagtak, bugtak:

— Ugy kell, ugy kell!

— A jegenyéken a sárgarigók rikácsoltak:

— Mákvirág, kell-e rák?

— És mondom nektek, hogy ez a szegény Ba-

burka hiába halászott vagy hetven esztendeig itt a tóparton, egyetlenegyszer sem fogott halat. Hótt napjaig egy hitvány keszeget sem.

— Aztán még bajosabban — vélte a főszolgabíró.

— De igenis, aztán fogott. Figyeljen ide, tekintetes közigazgatás, majd elmondom. A tópartról elmaradt Baburka. A halak, a gerlék, a rigók hiába lesték. Baburka ágynak esett. Majd elfelejtem, hogy halászberek nem egyszer kínálhatták a jámbor Baburkát hallal, de Baburka mindannyiszor erélyesen visszautasította:

— Egyétek meg! Ha nekem hal kell, majd fogok magamnak.

— És nem fogadott el soha senkitől egy morzsányi halaeskát sem. Pajkos gyerekek be-bedobtak egy-egy döglött halaeskát az udvarára.

— Baburka bácsi, süsse meg! Hogyha megsült, egye meg!

— Baburka bácsi kívágta az ajándékot az utca közepére és ostorral kergette a jószívű ajándékozókat. A vége az lett, hogy meghótt Baburka. Én ott voltam, mondom, a koporsójánál, beszenteltem az öreget. Hadd jusson szegény feje olyan vízhez is, amiben már nem keres halat. Én úgy láttam, hogy összekulesolt, csontos keze az olvasót szorongatja. Mondom, én nem vettem észre, hogy mást szorongatott volna és mégis azt beszélik, hogy a megboldogult Baburkának a kezében egy apró halaeska volt. Valamelyik hozzátartozója vagy valami huncut halász a markába nyomott egy halaeskát, hogy annyi keserves fáradság után a jámbor lélek ne menjen üres kézzel, hal nélkül a másvilágra.

Megmosolyogták a szegény Baburka históriáját. A plébános ur a verejtékét törölgette és a főszolgabíróhoz fordult:

— Hát az ur is vigyázzon, nehogy csak azt az ultimót fogja meg, amit a koporsóban a kezébe nyomnak.

— Annál is inkább, mert azért már nem jár fizetség — figyelmeztette a nagytiszteletű ur.

— Tudom, tudom — bölintgatott a főszolgabíró

—, mert hiszen ilyenkor már a fizetség a papokat illeti.

A vadgesztenye levelét nem jött megmozgatni egy sóhajvásnyi szellőcske sem. Az augusztusi nap úgy tüzelt, mintha ma lángbaborítani szeretné a vidéket. A lihegő kutyák egyik helyről fölkeltek és a másikkra huzódtak, hogy hátha ott jobb lesz. Az apró-jóságok az árnyékba bujtak. A libák, kacskák maguktól megindultak és a falu alatt elnyúló tó felé dőcögtek. Vízre, vízre minden állat, mert megpörköldik a forráságtól!

A paplak előtt éppen most haladt el a kovácsmester is. Ő már csak megszokta a forró levegőt, a tüzet, de ezt nem bírja tovább. Ugy érzi, hogy elszédül, ha jónapot nem köszön Fánika ténsasszonynak, akinek boltja is van, kocsmája is van. Aki eszik a boltjában, az mindjárt ihatik is rá a kocsmájában. Ennek okáért a boltban többnyire alaposan megszózott harapnivalókat árul, hogy az, aki a boltjában falatozik, a szomszúságtól ne tudjon elmenni a másik kocsmáig.

Fánika ténsasszony éppen kint áll a garádicsos boltjában. Kövér, kíváncsú asszonyság. Hogy negyvenes-e vagy ötvenes, azt bajos eldönteni, de tul van a harmincon és még mindig szép. Csipőre tett kézzel gyönyörködik a tó felé igyekvő libái hosszú glédájában.

— No, mit akar itt ez a kormos ember? — évelődik az odaérkező kováccsal.

A torzonborzképű kovács nem hagyja magát:

— Majd megmondanám, csak Náci szomszéd ne volna itthon.

— Attól ugyan megmondhatja, ha itthon van, ha nincs. De én a szemiből kiolvasom, hogy mi kell. Spriccer kell magának, szomszéd.

A kormos ember hamiskásan mosolyog.

— Ördöge van. Az is elkél, ha más nincs.

A következő pillanatban már a cifrázottan föllocsolt ivószobában kártyáznak Náci szomszédokkal. Az erős munka után jólesik egy kis máriásózás a bőrkötényes vendégnek.

Fánika ténsasszony tovább nézi a libák masírozó glédáját. Onnan a boltjából lelát a végtelen tóra, amelynek csillogó tükre bekiabál a faluba:

— Gyertek hozzám, emberek, állatok és frissüljetek meg!

A paplak vendégei a rácsos kerítésen keresztül látták a kormos kovácsot és a kékszlafrokkos Fánikát. Még a szavuk is behallott. A nagytiszteletű ur kerítése alacsony. Lássák a hivek, hogy mit csinál a papjuk, de a pap is lássa, hallja az ő hiveit. Ez a kölcsönös ellenőrzés nem árt.

Lám, a főszolgabíró, aki a gesztenyefa alól átátpislogott a szép zsidóasszonyra, tompított hangon merte elmondani azt a históriát, amit a múlt héten hallott a megyei kaszinóban, mert félt, hogy a szó átver a tulsó oldalra. Fánika ténsasszony meghallja és majd elmaradnak azok a finom ludmáj-uzsonnák, amit Náci szomszédék legbelső szobájában meg-megdicsérgetett.

Mi igaz benne, mi nem? — az ördög tudja. A messziről jött ember sokat mondhat, de arról is sokat mondhatnak, aki messziről jött. Márpedig Fánika ténsasszony valahonnan a délibábos Alföldről került ide a Dunántulra.

Nagyon szép zsidólány volt. Olyan szép lehetett, amilyenről az ó-szövetség írói elmélkednek csiklandós történeteikben, amilyenről annak idején a böles Salamon király énekelgetett. Ha Szent Dávid megpislantotta volna, félbehagyta volna a hegedülgetést és alighanem bekövetkezett volna az a história, amit Uriás kapitány feleségével elkövetett. Igazán ráillett az Énekek Énekének ez a strófája:

— Tsókoljon meg engem az ő szájának a tsókjaival; mert a' te szerelmeid jobbak a bornál.

Különösen annál a bornál, amit a Fánika kisasszony apja, az öreg Weisz Móric mért a Pokol kocsmaiban, ahol a szép szüz bölesője ringott. Hanem hát Fánikának nem volt szerencséje szerelmes zsidó királyokkal és biblia-írókkal találkozni, mindössze a falujabeli keresztyén és zsidó fiatalság iszo-

gatott a kocsmájában, ekképen áldozván a leányzó szépségének. A tüzről pattant kisasszony nem volt olyan válogatós és bizony hol ezt, hol azt szerette. Hol a patikussegédért bolondult, hol a tanyai parasztleányért. Az is meglehet, hogy egyszerre mind a kettőért. Ez már az ő dolga.

Elég az hozzá, hogy nem igen volt válogatós a Fánika és olyan elveket sem hirdetett, hogy a lány csak azé lehet, aki beköti a fejét. Az ilyesmit régi divatnak tartotta. Új divatot kezdett: azé leszek, akié akarok; ha kettőé, hát kettőé, ha tízé, hát tízé; nem én vagyok az oka, hogy százan nincsenek.

Nem is nagyon törődött azzal, hogy megkérk-e a kezét, vagy nem? Minek kösse le magát egy mamlaszhoz, akit nem is szeret. Maga az öreg Weisz bácsi sem bánta volna, ha Fánika a nyakán vénül, mert ha egyszer a háztól elviszik, akkor becsukhatja a kocsmát. Nem is mérte rá a Jehova azt a csapást, hogy ő csukja be a kocsmát. Az öreg urat megütötte a guta és a gyász után a kocsmát továbbra is nyitva maradt.

Amikor Weisz bácsi a Pokol-ból a mennyeknek országába költözött, Fánika a gyásznapi leülése közben elhatározta, hogy férjhez megy. Egy nőnek mégis bajos egyedül huzni-vonni az élet terhét és a részeg embereket. Ekkoriban volt is egy kérője, valami pesti vigéc. Csinos, jól kereső, fiatal. Le-lerándult Fánikáékhoz, megszerette és megkérte a kisasszonyt. Nem kapott kosarat. De hát egy kicsit várni kellett, mert a kelengye még nem volt készen.

Nem jó az ilyesmivel várakozni. Legjobb a házasságot abban a pillanatban megkötni, amelyben elhatározódott. Ugy sem szabad beszélni, hogy aludjunk rá egyet. Ki tudja, mit hoz a jövő pillanat és hogy egy éjszaka mit álmodik az ember reggelig?

Amíg a Fánika kisasszony kelengyét varrogatták és a vőlegény előre-hátra gyüszmékelt a városban, nagyon sok furcsa dolgot hallott. Fánika így, Fánika úgy. Ez így ismeri, az úgy ismeri. Amaz még azt is tudja, hogy itt meg ott, talán éppen ott,

ahol a selyem alsóját megköti, van neki egy bab-szemnyi lencséje, egy fekete pont.

Hm... A vőlegény megkaparta a fejét. Az üzletek terén nagyon jó az ismeretség, mert akkor kevesebbet kell beszélni, de már a szerelemben nem olyan jó ez a nagy ismeretség, mert akkor nagyon sokat kell hallgatni, mivelhogy sokat is beszélnek.

Fánikát behívta a kármentőbe és azt mondta neki:

— Kisasszony, én a városban nagyon furcsákat hallottam magáról.

Fánika nagyot nézett.

— Mit mászkál maga a városban? Hát kellett ez magának?

— Nekem nem kellett, de magának sem kellett volna.

Fánika jónak látta, hogy fölülkerekedjen.

— Ne járjon a szája! Sok az irigyem és pont.

— Igen, a pont. Éppen ezt akarom mondani. Azt beszélnek a fiatal emberek, hogy magán ilyen tájon — és Schwarcz ur mutatta is — van egy fekete lencse.

Fánika föllélegzett. Hát csak ennyi az egész? Hazug kutyák! Megragadta a vőlegénye karját és behuzta a szobájába.

— Hát nézze, Dolfi, maga egy nagy mamlasz. Majd mindjárt meglátja.

Fánika a sértett amazon erejével és büszkeségével dobálta le magáról a ruhákat.

— Hát van énrajtam pont? Egy zsák lencsét adok magának ajándékba, ha rajtam csak egy szemet is talál. No, keressen!

A vőlegény eltakarta az arcát, elfordult.

— Köszönöm, köszönöm. Én nem keresek semmit; én már meg is találtam.

Ledobta a karikagyűrűt és úgy kiszaladt a szobából, hogy a vasuti állomásig meg sem állt. A Fánika menyasszonyságának beadtak az irigyek. Nem sokat törődött vele. Gombház, ha leszakadt, lesz más. Lett is. Jött a Náci szomszéd, aki nem keresett

semmiféle pontot, hanem csak egy derék hitvestársat, egy hűséges feleséget és Fánikát elhozta az alföldi Pokolból ide a szépséges Dunántulra, a Velencei-tó környékére.

Jól tette. Ha nem tette volna, ha olyan válogatós, kákán is görcsöt kereső ember lett volna, mint az a nyavalyás Dolfi, akkor ez a szép darab zsidó menyecske hiányzanék a faluból és a helyén valami pokolbéli boszorkány mérné a gyilkost. Nézzétek, még most is figyeli a masirozó libasereget és a hófehér tokáján legördülő verejtékesöppet puha, kövér kacsóival morzsolja szét. Csak ráfogás ez a sok haszon-talan szóbeszéd.

Persze, hogy az — vélekedett a plébános ur. — Különb is Náci szomszéd magának vette el és nem az urnak.

— Igazad van, szent atyám. A főbíró ur csak azért rosszgyelvüsködik, mert Náci szomszédéknál a libamájánál többre nem vihette. Ez is a hivatalának szólt, nem a viselőjének.

A főszolgabíró már bánta, hogy a két lelkiatya előtt pletykázott.

— Jól van. Hát akkor koccintsunk a szép asszony egészségére.

A kormos kovács és Náci szomszéd kártyalapokkal püffölték az asztalt.

— Tököt! Makkot!

— Piros negyven, az ántiját!

No, akkor zöld husz!

— No még makkot! Reggelig csak makkot!

— Majd ha fagy, hó lesz nagy

Száztíz. Nyertem. Szomszéd fizet.

— Tessék! Égesse ki a zsebit!

— Köszönöm. Veszitse el a többit is, ha itt nem, hát az uton.

A falu pihegett, gőzölt a forróságtól. A lombok alatt meghuzódó házak bezárkóztak a hőség elől. Aki csak tehette, szendergett, hevert.

Csak egy alak bandukolt még a Fánika ténsaszonyék italmérő és vendégszerető háza felé, a Majd-meg gondolom bácsi. A közismeret ezen a néven tiszt-

telte. Olyan se országa, se hazája bácsi volt, aki az irgalomnak falatjain tengődött és a könyörületesség gunyáiba takarta a testét. Ur volt-e, paraszt volt-e, tanult-e valami kenyérkereső mesterséget, senki sem tudja. Évtizedeknek előtte csapódott a falu lakosságához a jött-mentek számát szaporítani. Ott hált meg, ahol ráesteledett. Azt evett, amit kapott. Azt sem lehet mondani, hogy koldult volna. Meg-megállott a házak kapujában és várt. Nem szólt egy szót sem. Akkor sem szólt, ha kapott valamit, akkor sem, ha üres marokkal kellett odébbállnia. Se jót, se rosszat. Nem örült az alamizsnának és nem fájt neki a segítséget megtagadó szívtelenség. Legföljebb ezt mormogta:

— No jó; majd meggondolom.

Igen, csak ezt mondta mindenre. Innen kapta a nevét is Majdmeggondolom bácsi. A kenyérdarabkákat a tarisznájába gyűjtötte. A száraz kenyérhéjakkal, az el nem fogyasztott alamizsnákkal a kutyákat, a tyukokat etegette. Mintha minden kutya, minden házi szárnyas állat az ő majorságához tartozott volna a faluban. Az alamizsna-filléreket bádogpikszisben gyűjtögette össze. Le-leült a kocsmák sarokasztalához és a pikszis tartalmát megszámlolta. Ahogy futotta, úgy rendelt. Egyszer sem feküdt le úgy, hogy kenyér maradt volna az izákjában vagy krajcár a pikszisében. Minek az? Ha meghal, kire marad? Ki lesz az örökös másnap reggel? A községnek csináljon vele bajt, hogy a hivatalbéli urak esztendőig bajlódjanak a hagyatékával, keresvén a törvényes örökösöket? Egyék meg a kutyák, a tyukok és söpörje be a kocsmáros az egész hagyatékát.

És Majdmeggondolom bácsi bebandukolt a Fánika ténsaszony vendégszerető hajlékának hüvösébe.

A lelkipásztorék figyelmét nem kerülte el ez a különben nem ritka és nem szokatlan lépése Majdmeggondolom bácsinak.

— Nini, még az öreg is fődél alá huzódik.

— A templomban hivesebb volna — mondta a nagytiszteletű ur.

— Mit keressen ő az Urnak hajlékában — aggatódzott a főbíró —, hiszen szentatyámék azt prédikálják, hogy ilyeneké a mennyeknek országa.

— Az ilyeneké is, ha együgyűségükön kívül nincs egyéb teher a lelkükön. Az ártatlan együgyűeket az Uristen sem rekeszti ki a mennyeknek országából, de maga a tekintetes és nemes vármegye sem — ríposztozott a plébános ur és a főszolgabíró ur nem feszegette tovább, hogy az égen és a földön hol helyezkedhetnek el a jámbor lelkek.

— Egyébként is — mondta a főbíró — az öreggel haragban vagyunk.

— Micsoda? Hát az urak még az ilyen szerencsétlen teremtéssel is ujjat huznak? Oh, Belzebub ivadékai!

— Nem úgy van, főúr. Az öreg kezdett ki mivélünk. Beállított a járási hivatalba. Nem szólt semmit, az igaz. A pandurkáplár kötött bele. Azt mondta neki:

— Maradjon kend kifelé; nincs itt bolondra szükség.

— Az öregnek megjött a szava és azt mondta: Tudom, hiszen van itt elég!

— Hahaha! Ugylátszik, az öreg ismeri az egész közigazgatást. Nem lehetetlen, hogy valamikor ezen a pályán működött.

A nagytiszteletű ur nem akarta, hogy az egyház és az állam képviselőjében jelen levő vendégei tovább csipkedjék egymást, mondókába kezdett.

— Hallgassátok csak, majd elmondom, amit az öregről tudok. Megjegyzem, nem szentírás ez sem. A tavalyi legátusom beszélte, aki nagyon messziről jött: Patakról. Azt mondja, hogy az ő édesapja, a péceli rektor ismerte az öreget és akkor is ilyen jámbor volt, ott is úgy hívták, hogy Majdmeggondolom bácsi. Hanem ott a multjáról egy kicsit többet tudtak. A Bach-korszakban beamtereskedett a megye székhelyén, de a szabadság kiütésekor annyira megrostelte magát, magyar ember létére a Bach-huszároskodást, hogy megszökött. Bujdosott, apró-cseprő

telte. Olyan se országa, se hazája bácsi volt, aki az irgalomnak falatjain tengődött és a könyörületesség gunyáiba takarta a testét. Ur volt-e, paraszt volt-e, tanult-e valami kenyérkereső mesterséget, senki sem tudja. Évtizedeknek előtte csapódott a falu lakosságához a jött-mentek számát szaporítani. Ott hált meg, ahol ráesteledett. Azt evett, amit kapott. Azt sem lehet mondani, hogy koldult volna. Meg-megállott a házak kapujában és várt. Nem szólt egy szót sem. Akkor sem szólt, ha kapott valamit, akkor sem, ha üres marokkal kellett odébbállnia. Se jót, se rosszat. Nem örült az alamizsnának és nem fájt neki a segítséget megtagadó szívtelenség. Legföljebb ezt mormogta:

— No jó; majd meggondolom.

Igen, csak ezt mondta mindenre. Innen kapta a nevét is Majdmeggondolom bácsi. A kenyérdarabkákat a tarisnyájába gyűjtötte. A száraz kenyérhéjakkal, az el nem fogyasztott alamizsnákkal a kutyákat, a tyukokat etegette. Mintha minden kutya, minden házi szárnyas állat az ő majorságához tartozott volna a faluban. Az alamizsna-filléreket bádogpikszisben gyűjtögette össze. Le-leült a kocsmák sarokasztalához és a pikszis tartalmát megszámlolta. Ahogy futotta, úgy rendelt. Egyszer sem feküdt le úgy, hogy kenyér maradt volna az izákjában vagy krajcár a pikszisében. Minek az? Ha meghal, kire marad? Ki lesz az örökös másnap reggel? A községnek csináljon vele bajt, hogy a hivatalbéli urak esztendőig bajlódjanak a hagyatékával, keresvén a törvényes örökösöket? Egyék meg a kutyák, a tyukok és söpörje be a kocsmáros az egész hagyatékát.

És Majdmeggondolom bácsi bebandukolt a Fánika ténsaszony vendégszerető hajlékának hüvösébe.

A lelkipásztorék figyelmét nem kerülte el ez a különben nem ritka és nem szokatlan lépése Majdmeggondolom bácsinak.

— Nini, még az öreg is födél alá huzódik.

— A templomban hivesebb volna — mondta a nagytiszteletű ur.

— Mit keressen ő az Urnak hajlékában — aggatódzott a főbíró —, hiszen szentatyámék azt prédikálják, hogy ilyeneké a mennyeknek országa.

— Az ilyeneké is, ha együgyűségükön kívül nincs egyéb teher a lelkükön. Az ártatlan együgyűeket az Uristen sem rekeszti ki a mennyeknek országából, de maga a tekintetes és nemes vármegye sem — rípcsztozott a plébános ur és a főszolgabíró ur nem feszegette tovább, hogy az égen és a földön hol helyezkedhetnek el a jámbor lelkek.

— Egyébként is — mondta a főbíró — az öreggel haragban vagyunk.

— Micsoda? Hát az urak még az ilyen szerencsétlen teremtéssel is ujjat huznak? Oh, Belzebub ivadékai!

— Nem úgy van, főúr. Az öreg kezdett ki mivelünk. Beállított a járási hivatalba. Nem szólt semmit, az igaz. A pandurkáplár kötött bele. Azt mondta neki:

— Maradjon kend kifelé; nincs itt bolondra szükség.

— Az öregnek megjött a szava és azt mondta: Tudom, hiszen van itt elég!

— Hahaha! Ugylátszik, az öreg ismeri az egész közigazgatást. Nem lehetetlen, hogy valamikor ezen a pályán működött.

A nagytiszteletű ur nem akarta, hogy az egyház és az állam képviselőjében jelen levő vendégei tovább csipkedjék egymást, mondókába kezdett.

— Hallgassátok csak, majd elmondom, amit az öregről tudok. Megjegyzem, nem szentírás ez sem. A tavalyi legátusom beszélte, aki nagyon messziről jött: Patakról. Azt mondja, hogy az ő édesapja, a péceli rektor ismerte az öreget és akkor is ilyen jámbor volt, ott is úgy hívták, hogy Majdmeggondolom bácsi. Hanem ott a multjáról egy kicsit többet tudtak. A Bach-korszakban beamtereskedett a megye székhelyén, de a szabadság kiütésekor annyira megrostelte magát, magyar ember létére a Bach-huszároskodást, hogy megszökött. Bujdosott, apró-cseprő

kancelláriákban diurnistáskodott. A pálinkának adta magát és elbutult. Ilyen állapotban nőülésre vetemedett a szerencsétlen. Akadt olyan kétségbeesett teremtes, aki a nyakába varrta magát. A háziasszonya volt ez, valami vén sárkány, aki szerelmes hízkelkedéssel vette körül az öreget. Az öregnek nemigen kellett a vén csoroszlya, akinek Isten ne vegye bünnül — nem az évek száma volt a hibája, hanem kiállhatatlan természete. Az esküvő után nyugalomra tért a fiatal házaspár az ő ágyasházában. Persze, csak házásoknak voltak fiatalok, de amugy nem. Az újdonsült férj rögtön elaludt és jóízűen horkolt. A friss menyecske megrázta a vállát:

— Apjukom, apjukom!

— No, mi kell? — mordult rá a férj.

— Hát gyere, csókolj meg.

— Majd meggondolom — mondta a férj szokása szerint.

Éjjel után megint fölcibálta az asszony:

— Apjukom, hát meggondoltad már?

— Meg — felelte kurtán az álmos ember.

No, hát miért nem csókolsz meg, ha már meggondoltad?

— Éppen azért, mert meggondoltam — magyarázta meg Majdmeggondolom bácsi az élete párjának és még akkor reggel úgy elszökött a háztól, hogy azóta se látták. Lehet, hogy egyenest hozzánk szaladt.

Amig az urak jóízűen megmosolyogták szegény Majdmeggondolom bácsi históriáját, ami tán igaz sem volt, csak az a huncut legátus találta ki, hogy a gonosz történetekre mindig egyet-egyet huzhasson a nagytiszteletű ur kancsójából, az öreg ember a kocsma zugában a bádogpikszis tartalmát számolgatta.

— Egy fröccsöt adjak? — tudakolta tőle Náci szomszéd.

— Majd meggondolom — volt a válasz, ami azt tette, hogy még várjunk, hékás, mert előbb meg kell olvasnom, hogy a napi bevétel egyre futja-e vagy

kettőre? Ha kettőre futja, akkor az öreg egyszerre kikéri mind a kettőt és apránként megiszogatja. Mi-nek maradjon pénz a pikszisben? Az a huncut örökség csak bajt csinálna a hivatalbéli uraknak.

Ez a nagy figyelem azt mutatja, hogy az öreg ur valamikor — lehet, hogy a Bach-korszakban — csakugyan beámtérkedett és ebben a minőségben a hagyatéki ügyekkel foglalatostkodott, annyira foglalatostkodott, hogy egy kicsit belebolondult, de annyi esze mégis maradt, hogy szerinte okosan cselekszik az, aki ha a vagyonát egy-két pohár bor alakjában le tudja eresztetni a torkán, hát leereszti és nem hagyja a hivatalbéli restanciák számát megszaporitani, nevető örökösök között a civakodás konkolját elhinteni.

De nini, a boltajtóban Fánika ténsasszony nagyon örvendezett valakinek:

— Jó napot, lelkem-galambom! Hol járt, drága tisztetes uram?

Az a valaki a káplán ur volt.

II. FEJEZET.

A káplán urról, a részeges és a fekete kakasról, nemkülönben a papkisasszonyról.

Az a valaki, az a tiszteletes, aki Fánika ténsasszony kebelében az örömnök a tüzet fölgyullasztotta, Sinóros Szabó Péter volt. Alföldi gyerek. Aból a városból való, ahonnan Fánika ténsasszonyt idepalántálta Náci szomszéd. Fánika ténsasszony ismerte apját, anyját és jól emlékezik rá, amikor még az ölében hordozta, cukorral etette az apró Sinóros Szabó Petikét, azt az öklömnyi parasztgyereket, akinek az édesapja el-eldanolgatott a Pokol nevezetű kocsmában az öreg Weisz bácsi bicskanyitó lőréje mellett.

Ki hitte volna, hogy a sors egy faluba sodorja őket? Igen tekervényesek a végzet utai.

Persze hogy örültek egymásnak. Egyek voltak a régi emlékek és az alföldi róna szeretetében. Lelkük a visszaemlékezések tüzeiben föl-fölmelegedett és ha esténként el-elbeszélgettek a ház előtti padon, ugyan ki venné tőlük rossznéven?

Még Náci szomszéd sem vette. Mérté a bort vagy kártyázott a törzsvendégekkel és csak akkor szólt a ténsasszonynak, mikor már mindenki eltakarodott és ő maga is elálmosodott.

— Fánikám, feküdjünk.

— Nácikám, csak feküdj. A lámpát is fujd el.

Még az ő szemükre nem jött álom. Még ők a lelkükben föl-fölbukkanó emlékekkel birkóztak:

— Hát erre emlékszik-e, tiszteletes ur?

— Hát ez meg ez eszébe jut-e még a ténsasszonynak?

Csak a kofálgató falusi rosszakarat, a rossz májuság találhatott ki olyasmit, hogy a káplán ur elkárhozik, mert zsidóasszonyt szeret és a Fánika ténsasszony a gyehenna tüzeire jut, mert megcsalja az urát.

Maga nagytiszteletű Bárány Sámuel uram volt az, aki mindenkoron atyai szigorúsággal vigyázott a káplánjai lelki üdvösségére és egy csöppet sem botránkozott meg azon, ha a káplán esténként elbeszélgetett a szomszédasszonnyal. Tudta, hogy ez a beszélgetés jólesik a közös szülőföld gyermekeinek és ameddig a káplán a nyílt utcán, holdvilág mellett trécselget a szomszédasszonnyal, addig nincs baj. Ha a bűnnök ösvényére tévedne az ő lábuk, akkor nem az utcán találkoznának, hanem máshol. Hogy hol? Azon ne mi törjük a fejünket. Az egymásra éhes szerelmesek nagyon találékonyak. A káplán ur különben is debreceni diák volt és Fánika ténsasszony meg nem hamvába holt menyecske. A nagytiszteletű ur tudta ezt. Különben ő is volt debreceni diák, káplán és fiatal.

De hát ne menjünk annyira. Tudta a nagytiszteletű ur azt is, hogy a káplán ur az ő szépséges leányzójába, a csintalan Erzsike kisasszonyba habarodott bele és annyira szerelmes, hogy még a Miatyánkot is elfelejtené, ha Erzsikének kéne négy szemközt elmondani. Hiszen ha Erzsike egyszer ráripakodna a káplán urra:

— Hallja a tiszteletes ur, ha én még egyszer meglátom, hogy maga azzal a vastag zsidóasszonnyal trécsel ott a padon, hát hozzánk nem teszi be többet a lábát. Hurcolkodjék másik ekléziába! — no, akkor mi lenne?

Szegény Péter káplán vagy elhurcolkodnék a környékről, vagy pedig azt mondaná Fánika ténsasszonynak:

— Sajnálom, kedves ténsasszony, de én igazán

nem vagyok oka, hogy egy városban születünk. Vegyük úgy, mintha nem születünk volna.

Csakhogynem éppen az a baj, hogy Erzsike nem szól egy szót sem. Ómiatta a káplán ur kakaskukorékolásig karattyolhat a ténsasszonnyal a kapu előtt, a kapu mögött, ő bebújik az ő belső szobájába és ajtóját bezárva, imádja az ő ábrándjait. No, igenis, nagyon ábrándos a kicsike. Egészen elűtött a két testvérétől, akik már férjhez mentek. Egyiknek a kálóci rektor kötötte be a fejét, a másikat Pestre vitte egy becsületes és jámbor keresztyén atyámfia, akinek asztalosmestersége van. Ő, Erzsike legalább is grófot vár. A káplán urat tán akkor sem venné észre, ha fölbuknék benne.

Pedig nines igaza. Jobb ma egy káplán, mint holnap egy püspök. Aztán meg Sinóros Szabó Péter fiatalsága mellett is nagyon komoly és tudományos férfi. Szereti a hivatását és nem lelkesedik a világi hiábavalóságokért. Tud kártyázni, de nem szeret. Inni is tud, akár egy lakodalmat az asztal alá inni és mégsem iszik. Diákvirtusokkal sohasem hivalkodik. Erejét pedig van ereje, akár egy mészároslegénynek, hiszen Debrecenben nagy botos vala — sem embereken, sem állatokon nem fitogtatta. A tanulgatás, az olvasgatás, a csöndes beszélgetés az ő öröme. Hatalmas hangja meg-megreszketteti a templom ablakait és papolásában van tudás és van hit. Nemcsak a szívnek, de az észnek is prédikál. A máglyára hurcolt, gályákhoz láncolt prédikátoroknak késő utóda ez a szép szál legény.

Aztán a többi káplántól már attól, akitől — abban is különbözik, hogy a káplánságot nem tartja hizlalókurának: nem eszik annyit, mint két béres. Voltak a nagytiszteletű urnak káplánjai, akik a nagyiskolából egyenesen azzal a pokoli szándékkal szakadtak ide, hogy amit a konviktusokban elmulasztottak megenni, azt a nagytiszteletű ur asztalánál majd bőségesen pótolják; hogy a sovány fizetést kövér kosztolással egészítsék ki. Bizony kerülközött olyan is, aki harminckét lekvárosgombócot bevá-

gott egy szuszra és amikor a nagytiszteletűné aszszony bátorzkodott megjegyezni:

— Ugylátszik, a tiszteletes urnak jó étvágya van, — a tiszteletes ur minden zavar nélkül, sőt dicselkedően vágott egyet a fejével:

— Meghiszem azt! Hátha még nem volnék gyomorhajos és szeretném a lekvárosgombócot! .

A nagytiszteletű ur élete párja megdermedt ettől a kijelentéstől és ebéd után már könnyörgött az urnának:

— Samukám, beszélj a püspökkel és kerítsetek ennek az embernek ekléziát, mert ha elmulik a gyomorhajaja, egyenesen megesz bennünket.

Mondom, Sinóros Szabó Péter tiszteletes ur nem akarta a konviktusi éhségek farkasait megszelidíteni a nagytiszteletű urék asztalánál és eme dicséretreméltó szándéka folytán a nagytiszteletű aszszony előtt is kedvességben vala.

Még azt is elnézték neki, hogy egy fekete kakast hozott a házhoz. Fekete kakast? Mi a csodának egy káplánnak a fekete kakas? Még ha a kuttyáját hozta volna, hát hagyján és meg is érti az ember

No, próbáljuk megérteni ezt is, akármilyen furesa is.

Mondtam már, hogy a káplán urék abban az alföldi városban laktak, ahol Fánika édesapja mérte a Pokol nevezetű kocsmában a gyilkost. (Közönségesen csak így nevezték azt a rabvallató lőrét. Ennél pogányabb nevet nem találtak neki, pedig megértemelte volna.) Azt is említettem, hogy az öreg Sinóros Szabó bácsi jókedvekerekedten el-eldanolgatott a Pokol-ban, ahonnan még a hitvesi kérő szó sem tudta kicsalni, amíg a bugyellárisában valami pénzmag volt. Ha az öreg zsidó kocsmáros maga is meg-sokallotta a dinom-dánomot és kituszkolta az ajtón a pityókos gazdát, hát az szépen bemászott a kerítésen és tovább danolgatott. Ha nem tetszett az öreg zsidónak, fölszedelődzködött és bekvártélyozta magát másik kocsmába. A Fánika ténsasszony papája hiába figyelmeztette:

Meglássa, Péter gazda, hogy most csak dinum-dánum, de lesz még majd számum-bánum.

Lett is. Az öreg Sinóros Szabó kiénekelte a talpa alól azt a kis földet, amit az apjától kapott és még a felesége jussa is ráment a jókedvre. Egy darabig a saját városában ógyelgett. Napszámoskodni szégyelt, hát földpakolódzott és meg sem állt Budapestig. Hozta magával szegény feleségét is, meg Pétert is, aki akkor még az elemi iskolák padjain birkózott a tudományokkal. A főváros embertömegének a nyomorusága elnyelte az övét is. Ez csak egy csöpp volt a tengerben. Nem ritt ki belőle, nem vette észre senki.

Valahol a külvárosban meghuzódtak és Péter, az apjuk, itt már nem röstellette a napszámosmunkát. Keresett is, meg is élhettek volna belőle, úgy ahogyan, de hát a kocsmák szeretetét nem felejtette otthon Péter. Most is eljárógatott, danolgatott és iszogatótt.

Van ilyen ember, sajnos, sok is. Ezek azt hiszik, hogy mámor és nóta nélkül nincs élet. Az ész csak akkor érzi jól magát, ha elbódul és a kedély csak akkor igazi, ha mindjárt nóták fakadnak belőle. Ez az állapot aztán azt teremtette, hogy amennyit dalolt az ember, annyit sirt az asszony. A kocsmáros-nék cifra viganóban páváskodtak, a kereső ember felesége pedig rongyokban szégyenkezett.

Mosni, vasalni, takarítani járt Sinóros Szabóné asszonyom. Muszáj volt, mert a fiuk diáknak csapott föl és kellett a pénz könyvre, ruhára, tandijra. Mindent mindenhol nem lehetett kikoldulni és a jóeszű, tanulni szerető gyerekből kár lett volna iskolázott embert nem faragni. Öregségükre majd istápja lesz a szüleinek.

Péter már a debreceni iskolákat járta. Örült neki az apja is, de ő mindig pálinkát kevert az örömébe. Ugy tartotta, hogy így az igazi, és a fia megérdemli azt, hogy naponként koccintgasson az egészségére.

Ettől ugyan a diák nem lett egészségesebb, hanem Péter apjuk betegbb lett. Megörölte a szerve-

zetét a sok pálinka. Jött a karácsony ünnepe és Péter apjuk éppen az ünnep szombatján visszaadta a lelkét az ő Istenének. Nem úgy adta vissza, ahogyan kapta, hanem egy kicsit kapatosan. Az ünnep öröme éppen a kocsmában ivott. Egyszer csak lefordult és vége volt. A guta megütötte. Még csak azt sem várta meg az a goromba halál, hogy a megkezdett nótát bevégezhesse Péter apjuk. Egy-kettőre befogta a száját. Nem volt kíváncsi a nóta végére. Ugy látszik, hogy a Halál öfelsége nem szereti a zenét, vagy hogy jó füle van és haragszik azért, ha valaki hamisan énekel.

Péteréknek ekkor egy kis szén- és fabutikjuk volt a Gyöngytyuk-utca valamelyik pincéjében. Nem lettek volna belőle milliomosok, az igaz, de megélhettek volna, ha Péter apjuk szorgalmasan hordogatta a fát, meg a szenet a kuncsaftoknak. Mondom, Péter apjuk megunta hamar a zsákhordást és meghalt. Kibujt a dolog alól.

Sinóros Szabóné asszonyom éppen a nagy ünnepre készült és várta haza a fiát örömrre. A flu haza is érkezett gyászra. A jó asszony néhány darab tyukot és egy kakast vett az ünnepre. Ugy gondolta, hogy Péterkének jó lesz a tyukhus. A debreceni diákok abban a konviktusban ugysem igen rontják el a gyomrukat tyuklevessel meg kakaspaprikással.

A váratlan gyász az aprójóságok életét megmentette. Ha a megboldogult már nem ehet a jófalatokból, hát ne egyenek ők sem, hiszen ugysem izlik nekik egy falat sem. Minden kanálcőrrenés eszükbe juttatja, hogy az öreg Péter nem ül az asztalhoz, nem kell neki sem étel, sem ital, hanem félig kinyitott szemmel lesi a föltámadást.

Elég az hozzá, hogy a gyászos özvegynek nem jutott eszébe az aprójóságok legyilkolása. A kis baromfiállomány kitelelt a pincében, a fák és széndarabok között. Rendesen viselkedtek, nem szöködtök ki az utcára és megvolt a hasznuk is: tojtak. Az özvegy szeretettel dajnározta az állatjait. Tavasszal egy kis zöldet is kerített nekik. Nyáron a vakítóan fényes napsugár ki-kicsalta őket a dohos pin-

céből az utcára. A kakas ur ment elől és a tyukaszszonyságok utána. Egyszeri hívásra azonban mindjárt a pinceajtóban termettek és nagy beszélgetéssel igyekeztek lefelé a lépcsőn. Nemigen mentek tovább a második-harmadik háznál. A kakas ur nem merészkedett tovább sétálni. Itt kutya, amott macska leselkedett. Ők valószínűen a jó vidékről kerültek a fővárosba és nem ismerhették a pesti kutyák és macskák természetét. Később azonban azt tapasztalták, hogy ezek is szelid, békés természetű állatok és nem élnek tyukhussal. Megbarátkoztak velük is, meg a szomszéd füszeressel is, aki olykor-olykor kukoricát, árpát szórt ki az üzlete előtt sétálgató kíváncsiszkodóknak.

Ez az állapot a kakas urat fölbátorította. A harmadik házban kocsmát nyitott a tejcsarnok helyén valaki. A tejcsarnok megbukott, mert tej nemigen kellett az embereknek. Talán majd a kocsmá portékáin jobban kapkodnak. Ebből a kocsmából néha néha nótázás meg verkli-muzsika hallatszott.

A kakas urat a szokatlan hangok nagyon kíváncsivá tették. Nekibátorodott és három feleségét elvezette arra. Nagy meleg volt, akárcsak most. Vendégek iszogattak a kocsmában. A kakas ur az ajtóig merészkedett. A tyukok eddig kísérték. A kakas urnak a vendégek kenyérmorzsát szórtak a kocsmá padlójára. A kakas ur szétnézett és aztán egyet gondolt, belépett a kocsmába. A kenyérmorzsára hívta a tyukokat. A tyukok okosabbak voltak, nem mentek.

— Gyere ki te is, ne tátsd ott a szádat — mondták a kakasnak.

A kakas ur most már rá sem hederített, a maga begyébe beolvasgatta a morzsákat.

— Ha ettél, igyál is — mondta a vendéglős a sarkantyus vendégnek és egy tányér maradéksórt tett a kakas ur elé.

A kakas ur egy darabig nézte. A kíváncsiság erőt vett rajta és megkóstolta.

— Nem is olyan rossz — mondta és hivoeskálta a tyukokat —, gyertek, igyatok ti is.

A tyukok a fejüket rázták és azt kotyogták:

— Gyere haza, mert baj lesz. Majd megmondjuk otthon.

A kakas ur most már rá sem hederített a tyukokra. Tovább ivott a vendégek nagy multságára.

Mikor az utcára lépett, különös érzés vett erőt rajta. Szédült, tántorgott. A nagy, vörös taréj félrefittyent a fején. Becsipett. A tyukok már otthon voltak, amikor a részeg török basa hazatántorgott. Szabóné asszony a kezét csapkodta:

— Hát teveled mi van? Hol jártál?

A kakas ur csak makogott és rögtön elaludt. Másnap is így történt. A szerencsétlen jószág rákapott az italra, a kocsmázásra. A tyukokkal nem is törődött. Ha szemet talált, maga bekapta és nem hivoeskálta oda a tyukokat, keressenek maguknak.

Denikve elrészegedett a kakas. Ha csak szerit tehette, megszökött és ment a kocsmába. A bolond jószág ott hecc kedvéért is leitatták. Részeg botorkálásban az utcán járókelőkkel is kikezdett. A macskának, kutyának nekiesett, megvagdosta, megsarkantyuzta. A gyerekeket megkergette. Sem állami, sem egyházi tekintélyt nem ismert: a rendőr kardjára nagyot koppintott, az arra sétáló plébános urra rákukorékol:

— Kukoriku, jó reggelt! Le se feküdt, már föl-kelt?

A szentéletű férflu megcsóválta a fejét és meg-róttá az elvetemült jószágot:

— Bizony mondom, az ördög szállta meg.

Szegény Sinóros Szabóné asszonyom fejére nap után ujjabb és ujjabb szégyent hozott a részegkedő kakas ur. A tyukokat meg-megverte. Korán reggel kiszökött a pincéből és egyenesen a kocsmá ajtó elé ment. Ha még nem nyitották ki, megkopogtatta a rollót és hangosan bekiabált kukorékoló hangján a kocsmárosnak:

— Pálinkás jó reggelt!

Ugy bizony, pálinkásat, mert a kakas ur már nem a sörnél tartott, hanem a pálinkánál és a rum-

nál. Kora reggel betörülközött a jövő-menő vendégek heccelődve révén. El-elvágódott az utcakövezeten és ott aludt. A járókelőket megbotránkoztatta és a vásottszivűek csufolták, meggyalázták.

— Itt fekszik már megint ez a részeges disznó. Szegény Szabóné asszonyom az ura után most ezzel bajolhat.

Szegény Szabóné asszonyom nem tehetett róla. Mindent elkövetett, hogy az urát is, meg ezt a jószágot is józan és becsületes élet utain járassa, de sem az egyik, sem a másik nem sikerült. A kakas ur éppen úgy lezüllött, mint valamikor Péter apjuk, nyugodjék békében. A taréja, szakálla megfeketedett, megvarasodott. A sarkantyuja elgörbült, lecsorbult. A gyönyörű farktollak egy szálig elvesztek. A kakas ur levedlett, lerongyolódott. Olyan volt, mint a részeges csavargó. Nagyon okosan tette a guta, hogy megütötte. Még a tyukok is föllélegzettek, hogy nem hoz már több szégyent a fejükre a megboldogult.

A szegény özvegy mégis csak meg-megsiratgatta ezt a jószágot, akinek életében az ő szerencsétlen urának — nyugodjék! — a sorsát látta megisméltódni. Ekkor került a háztartásába a fekete kakas.

Hire futott az utcában, hogy szegény Szabóné asszony megszabadult a szégyentől, elszenderült a részeges kakas. Annak a háznak az emeletén, ahol a fa- és szénbutik volt, lakott egy érdemes asszonyság, akinek megesett a szive az özvegy sorsán. Ime, az Uristen a bűnös élet folytán már kétizben bocsátott rá csapást: elébb az élete párja pusztult el, aztán a kakasa. Meglátogatta Szabóné asszonyt:

— Ne busuljon, lelkem. Majd hozok én magának az én majorságomból egy kakast. De arra gondot viseljen ám és ne eressze a kocsmába.

Az érdemes asszonyság majorságából egy kokinkinai származású, fényes, fekete tollazatu kakas került a Sinóros Szabóné asszonyom özvegy tyukjai mellé. Még fiatal volt, de már termetre meghaladta az elköltözöttet. A lépése gunyosabb, a hangja erősebb volt. Olyanformának látszott, mint egy fekete

szalonruhába bujtatott török diplomata, aki a fején vérpiros turbánt visel.

A tyukok nagy alázatossággal fogadták és a hárem új ura nagyon figyelmes, udvarias volt kedves feleségeivel szemben. Egyszer-másszor ki-kiséltattatta őket az utcára, szétnézett, de nem szólt senkihez, nem kötött bele senkibe, kutyát, macskát, füttyörésző inasgyereket meg sem látott, hanem csak a feleségeivel foglalkozott és rövid sétifikálás után levette őket a rendes kvártélyukra.

Mindenki szerette és becsülte a józan, tisztességes családi életet élő jószágot. A szegény özvegynek ez volt a vigasza szomorú napjaiban. Évekig magánál tartotta, még akkor is, amikor a tyukok elhaláloztak mellőle. A fekete kakas sötét tollazatával gyászolta a mulandóságot Szabóné asszonyommal együtt. Mindenütt a nyomában tipegett, mint hűséges kutya.

Péter gyerek már a debreceni nagy iskolát elvégezte és valami kis faluban káplánkodott. Édesanyja a haláloságyához hívatta.

— Péterkém, nincs egyebem, csak ez a fekete kakasom. Rádhagyom. Az az utolsó kívánságom, hogy megörizzed hűségesen a pusztulásáig. Kést ne tegyél a torkára. Aki teremtetted, az vegye el.

Péter tiszteletes ur meg is őrizte az egyetlen örökséget, családi gyászának ezt a fekete szimbólumát és vitte magával, amerre a sorsa vetette.

Igy került a fekete kakas a Velencei-tó mellé is, nagytiszteletű Bárány Sámuel uram portájára a káplán urral és a káplán ur összes földi javait magába záró vaspántos ládával.

A nagytiszteletű urék annak idején, még a káplán ur érkezése előtt postára adott levélből megértették azt a kapcsolatot, amely a kakast a tiszteletes urhoz fűzi és helybenhagyták. Csak Erzsike kisasszony biggyesztette a száját.

— Kakasos káplán.. Még ilyen sem volt ezen a környéken. Legalább én nem tanultam az egyháztörténelemben, hogy vagnak kakasos papok is.

A nagytiszteletű ur megcsóválta a fejét:

— Gyerme kem, te sokat nem tanultál és nagyon sok dolgok vagynak, amiket nem tudsz. Lásd, én a fiui szeretetnek, az elköltözött szülők emléke iránt érzett tiszteletnek a remek példáját látom ebben.

— Elhiszem, édesatyám. De ha a káplán ur nem egy kakast, hanem négy ökröt jussolt volna a megboldogult édesanyjától, hát most azt is a mi udvarunkba terelgetné?

A nagytiszteletű ur megfeddése nem maradhatott el:

— Lányom, a te nyelved rosszabb, mint a szived és talán hosszabb is, mint az eszeckéd. Sem kifogásolni, sem csufolni való nincs a káplán ur egyetlen jószágában. Egyébként is a kakas tiszteletre méltó házi szárnyas és ha már az új káplán családi erekljének nem is tekinted, legalább a kálvinizmus madarának tekintsed és a mi hitünk éberségének a szimbólumát lássad benne. A templomunk tornyán is ez a kakas diszeleg.

Beszélhettek Erzsikének. Amikor a káplán ur megérkezett a vaspántos ládával és a fekete kakassal, bebújt a szobájába és ott fuldoklott a nevetéstől.

— Itt a kakasos káplán! Ugyan a kakasát bemutatja-e a hiveknek a templomban? Mi lesz, ha a prédikációjába belekukorékol ez a fekete madár? Annyira megszokhatta a káplán ur, hogy a Miatyánk végén nem áment mond, hanem majd azt mondja, hogy kukoréku!

Ilyen bolondságok csiklandozták a papkisasszony rakoncátlanságra fogékony elméjét és bizony — szégyen, nem szégyen — megesett, hogy Erzsikét a káplán ur megérkezésének a napján nem lehetett az asztalhoz eresztteni, mert minden pillanatban kitört belőle a kacagás. Az ördög incselkedett vele.

Bezárták a szobájába és a papkisasszony a függöny mögül leste a káplánt meg a fekete kakast. Amikor a könyvekkel megrakott ládát — mert hiszen leginkább könyvek alakjában halmozódott föl a káplán ur minden világi vagyona — a káplán-szo-

bába cipelték, Erzsike megint végignyult a divánon és csipkés zsebkendőjét tömködté a szájába:

— Meglátja édesatyám, hogy abból a ládából még egy állatsereglet bujik ki.

A csiklandozó pajkosság derüje, a ki-kibugygyanó jókedv csak akkor tűnt el, amikor delet harangoztak és Erzsike kisasszonyt nem hívták az asztalhoz. Ez már kegyetlenség. Az ördög vigye el ezt a fekete kakast, ő az oka mindennek.

Ami a káplán urat illeti, azt csak ki lehet birni nevetés nélkül. Olyan öles ember, mint a nagytiszteletű ur. A haja, a bajusza olyan fényes és sötét, mint a kakas tollazata. A szája piros, mint a kakas taréja. Olyan alföldi vasgyuróivadék, amilyen nemigen csavarog ezen a vidéken. A délibábos alföldön, a fekete földben teremnek ekkora emberek, ott, ahol a hires gulyások, csikósok és betyárok nőnek. Szép darab betyár lett volna a káplán urból is. Bizonyosan jobban állana neki a gyoicsgatya, lobogósujju ing, sarkantus csizma, árvalányhajás kalap, piros mellény és fokos, mint ez a szárnyas fekete kabát, az a pantalló, meg az a köcsögkalap. Ha Erzsike grófnő lenne, a pusztán négyesfogaton hajtana és egy ilyen betyár megragadná az ostorhegyes kantárát:

— Állj! Szálljunk le, szép kisasszony! — Ugyan mit mondana neki? Bizony azt mondaná:

— Nem szállok én, hanem inkább a betyár ur üljön föl mellém.

Milyen pompás kaland volna! Nagymama korában is eldicsekedhetnék vele az unokáinak, hogy ő valamikor Rózsa Sándor urat elfogta.

No, de mit kezdjen az ember egy ilyen jámbor káplánnal, aki alig tette be a lábát, máris fölforgatta a házirendet: ebéd helyett börtönt kapott a papkisasszony

A büntetés elvette a kedvét a leányzónak és estére már minden botrány nélkül asztalhoz lehetett ültetni. Csak arra kérték az istent, hogy a káplán ur kakasa véletlenül szöba ne kerüljön, mert akkor nem állanak jót semmiért, mert Erzsike még nagyon

rakoncátlan, ámbátor az idejére már megkomolyodhatott volna.

No, nem kell úgy kárpálni a papkisasszonyt, mert a legrendesebben viselkedett: egyszer sem nevette el magát és nem figyelte a káplán ur kezéjárását, hogy a csirkepaprikásos tálból szedéskor kikanalazza-e a májat, amit ő nagyon szeretett. Nem bizony, mert nem tudta volna megállani, hogy rá ne szóljon:

— Kérem, adja vissza, mert az mindig az enyém szokott lenni.

De azért még másnap hajnalban is a káplán ur kakasa járt az eszében. Amikor az udvarról a vendégkakas szokatlan érces baritonja beharsant az ablakon, fölugrott az ágyból és kiszólt a másik szobába:

— Hallja, édesanyám, kukorékol a káplán!

A nevetségből, a tréfából lassanként elég lett. Erzsike nem törődött többé a fekete kakassal, sem a gazdájával. Olvasott, ábrándozott, ha ráérő ideje volt.

Péter tiszteletes ur úgy találta, hogy Erzsike nagyon szép teremtés és okosan teszi, ha kerüli a társaságot, mert ő szigorúan meg akarta tartani a tizedik parancsolatot.

— Ne kívánjad a te felebarátodnak házát; ne kívánjad a te felebarátodnak feleségét, se szolgálóját, se szolgálóleányát, se ökrét, se szamarát és semmit, mely a te felebarátodé.

Ebben a sok mindenféle tilalmasságban bizonyosan a felebarát leánya is benne van. Minek kísértésbe esni? A halandó ember igen esendő.

De attól már nem tudott megszabadulni, hogy olykor-olykor Erzsike kívánságára csónakázni ne menjen a tóra. Ugy hajtotta a csónakot, mint valami hatalmas erejű gép. A csónak siklott, röpült a csacsogó habokon és Erzsike azt hitte, hogy valami mesebeli herceg röpití a várába a saját ördögös masináju hajóján.

A hivek is megszerették a káplánt. Mintha a nagytiszteletű ur fiatalodott volna meg: szakasztott a mása volt. A templomban és a temetéseken áhitattal hallgatták a szavát és a nagytiszteletű ur nagyon

boldog volt, hogy akadt egy derék segitőtársa, aki a hivek lelkiállapotának a gondozásában fáradhatatlan osztályosa volt.

Csak hát az a fekete kakas tűnt a szemébe egyiknek-másiknak. Még a sétálgatásban is kísérgette a káplán urat. Olykor a templomajtóig merészkedett és ott megvárta. A hangja is más volt, mint a falubeli kakasoké.

Akadtak olyanok, akik azt mondták a nagytiszteletűné asszonynak:

Ugyan miért nem tetszik kitekerni a nyakát annak a gyalázatos jószágnak? Nem kakas az, hanem valami megbabonázott lélek. Még veszedelmet hozhat a falura.

A nagytiszteletűné asszony megcsóválta a fejét:

— Ugyan, ugyan, hát kigyelmeteken nem fog a tanítás? Nem szabad ilyen hiábavalóságokat mondani, mert vétkeznek.

III. FEJEZET.

Szó vagyon a papkisasszony további rakoncátlankodásáról és hivalkodásáról.

Erzsike kisasszony gyerekes eszejárásával, regényes hajlamaival és kötözködő modorával nem egyszer szomorúságot okozott és gondot növesztett a szülői lelkében. A testvérei szelid, jámbor, egyszerű teremtések voltak, a kálvinista papkisasszonyok minden jó tulajdonságával és erkölcsével. Nem híres szépségek, de kedvesek és igen jó gazdasszonyok. Nem vágytak pompára, hivalkodásra és nem vártak mesebeli királyfiakra sem. Egyik is, másik is megelégedett a maga urával, akinek oldala mellett megtalálták azt, amire vágyakoztak: a családi boldogságot. Már szaporasággal is megáldotta az Uristen a familiájukat és ha haza-hazanéztek, sohasem panaszkodtak.

Erzsike fintorgatta az orrát:

— Nem értem, hogy tud Sári boldog lenni azzal a pipaszagu rektorral?

— De furesa kérdés, leányom — csóválta a fejét az édesanyja —, hiszen a te atyád is pipál.

— Az más. Édesatyám már öreg ember, de a rektor még kihuzhatná magát. Én nem is hiszem, hogy Sárika szeretné.

— Gonosz beszéd — feddette meg az anya —, hiszen ha nem szeretted volna, nem is lett volna a felesége.

A papkisasszony egyet rántott a vállán:

— Vagy ki tudja. Háttha csak férjhez akart menni, hogy vénleány ne maradjon.

— Belőled már megint az ördög beszél. Tudhatnád, hogy máshoz is mehetett volna, mert volt kérője és ő mégis a rektort választotta.

— Mert szeret az aprójószságokkal bajolni és a rektornak nagy majorsága volt. Nem a rektort szerette, hanem a tyukokat.

— Megmondom édesatyádnak, vigyázz! Napról-napra rakoncátlanabb vagy.

— Nem, édesanyám, csak őszinte vagyok.

A gorombaságig, ugy-e? Meglásd, eljön az idő, hogy te is meglegszel egy rektorral, csak jöjjön.

— Kár volna a fáradságért. Inkább vénleány maradok. Elég volt a faluból. Itt az ember megpenészedik.

— Meg, ha nem dolgozik. Egyik nővéred sem félt a falutól, mert meglette a maga dolgát.

— A Zsuzsika mégis Pestet választotta.

— Inkább tán az urát. Arról nem tehet, hogy az ura Pesten lakik.

— És olyan enyvvszagu szegény Zsuzsikának az egész élete.

— Az ám, a te ostobácska eszeckéd. Magad is örülhetnél, ha olyan derék iparosember oldalán gond nélkül és boldogan élhetnél.

Erzsike szőkefürtös fejceskáját rázta:

— Soha! Juj, még tán koporsókat is gyalul.

— A te édesatyád meg temet.

— Nem is lennék én pap felesége.

És csodálatosan mindjárt a káplánra gondolt Erzsike:

— Ez a mi káplánunk is olyan halottszagu.

— Micsoda badarságokat beszélsz te össze-vissza! — szörnyűködött az édesanyja és meg is fenyegette, hogy ha még egyszer ilyen hiábavalóságokat hall, hát akkor az összes regények tűzbe kerülnek; a jegyzőnének is megmondja, hogy csak maga olvasgassa a könyveit.

A leányzó durcáskodott.

— Nem bánom. Én már valamennyit kiolvastam. Majd hoz a főszolgabíró, ha a jegyzőné nem ad.

— Csak hallgass a főszolgabíróval. Kisebb gondja is nagyobb annál, hogy ilyen csipisz leánnyal foglalkozzék.

A papkisasszony hamiskás mosollyal, huncutkodva felelte:

— Vagy ki tudja! Muszáj nekem rektorhoz vagy asztaloshoz mennem? Ezt a boldogságot Sárikának meg Zsuzsikának hagyom.

— Megköszönik és nem kérnek a te léhaságodból. Azt hiszem, hogy eljön az idő, amikor akkora káplánnak is örülnél, mint a kisujjam.

— De nem ilyen feketekakásos káplánnak — incselkedett Erzsike.

— Talán azért haragszol rá, mert rád sem néz?

— Nem néz? Hiszen akkorákat sóhajtozik mellettem, hogy majd elfúj.

No, ebben a dicsekvésben volt egy kis ártatlan föllentés is. De hát ki venné rossznéven ezt olyan leányzótól, aki tudja, hogy szép és akinek a hódító képességeit vonják kétségbe?

— Édesatyád is káplán volt és sóhajtozott is.

— Meghiszem. De talán most a fejét is vakarja, amikor sóhajtozik.

Erre a rosszmájuságra már kijött a flegmájából a nagytiszteletű asszony

— Eredj rögtön a konyhába és tisztíts burgonyát. Ha így viselkedel, nem kapsz ebédet.

Erzsike fölugrott, erőnek erejével megcsókolta a protestáló édesanyját.

— Megyek, édesanyám, megyek. Engedje meg, hogy előbb megbosszantsam azt a kukorékolós káplánt. Ott sétifikál a kakasával a kertben.

— Tanulgat, ne zavarjad.

— De amikor olyan jól esik — és a csintalan papkisasszony a következő pillanatban már ott termett a tanuló káplán széles háta mögött.

Lábujjhegyen lépegetett utána. Tudta, hogy az édesanyja az ablakon át leselkedik: nézi őt, a gonosz esontot. Hirtelen mozdulattal előrenyult és a mit

sem sejtő káplán kezéből kikapta a könyvet. Meghökken a káplán. Hátrafordult. A meglepetés még nagyobb volt, mint a meghökkenése. Nini, hát a kisasszony tréfál vele?

— Megijesztett, kisasszonykám.

— Magam is úgy akartam. Mit csinál?

— Tanulgatok. Tudja, hogy a jó papnak holtig kell tanulnia.

— Gondolja, hogy magából jó pap lesz?

— Olyan dolog, amire nálunk azt szokták mondani, hogy viselve válik meg.

Én azt mondom, hogy a tiszteletes ur nem papnak való.

— Aztán miért, ha szabad tudnom?

— Ne haragudjon meg, de a papának se áruljon el, de én úgy találom, hogy maga sokkal jobban ille nék betyárnak.

No tessék! Ez a kisasszony ugyan megtisztelte a papi palástot. Vagy talán nem jól értette a tiszteletes ur?

— Hogy tetszett mondani?

Erzsike nem akart a gyávaság szégyenébe esni. Megismételte:

— Ugy tartom, hogy magából nagyszerű betyár lenne.

A tiszteletes ur elnevette magát:

— Köszönöm az előlegezett bizalmat, de én már csak pap maradok. Azt a másik mesterséget nem tanultam. És nem is tudom, miből tetszik következtetni, hogy nekem az említett pályára kiváló képességeim volnának. Olyan zshiványnak vagy lókötőnek látszom?

Puff, a játék mindjárt rosszul végződik. Nem ezt akarta mondani Erzsike, az ő bolondos eszeeskéje csak azt akarta valahogy kikotyogni, hogy ilyen szép barna legényből olyan nyalka betyár lenne, mint amilyet ő a pesti színházban látott és akivel annyit álmodott már. Dehát ezt nem mondhatta meg.

Fülig pirult és zavartan dadogta:

— Ugy értettem, hogy a tiszteletes ur is alföldi...

— Teremtő atyám, hát azt tetszik gondolni, hogy nálunk mindenki betyár?

— Nem éppen mindenki, de. . . Mondja, nem ismerte Rózsa Sándort?

Nem volt hozzá szerencsém. Miért?

— Azt hittem, hogy földiek. Vagy magának nincs más földije, ugy-e, csak Fánika ténsasszony?

Most meg a káplán pirult el, mert érezte, hogy ennek a kérdésnek egy kis fullánkja van.

— Már hogyan volnának. Csakhogy azok nincsenek itt.

— És szereti maga a földijeit?

— Egytől-egyig.

— Fánika ténsasszonyt is?

A káplánból most már kitört a debreceni diák, aki nem hagyja magát sarokba szorítani.

— Persze, hogy őt is. Hát nem szeretetreméltó, kedves asszonyság?

— Hát akkor — valamit akart mondani Erzsike, de jónak látta elhallgatni, mert az már mégsem illett volna — itt a könyve!

A tiszteletes ur a könyve után nyult és abban a pillanatban olyan körmöst kapott a disznóbőrökötéses példánnyal, amelyet gyerekkora óta nem élvezett.

Erzsike elfutott és tán nem is hallotta, hogy a tiszteletes ur kacagva kiabált utána:

Köszönöm. Én kapok ki és mégis maga szalad el.

A nagytiszteletű asszony mindent látott a csipkefüggönyön keresztül. Kiszaladt a konyhába a krumplihámozáshoz készülődő Erzsikéhez.

— Mindent láttam. Megmondom édesapádnak. Ne próbálj délben az asztalhoz ülni, csak annyit mondd. Ez már mégis nevetlenség. A tiszteletes ur nem játszópajtásod.

— Tudom; ilyen játszópajtást nem is akarok, édesanyám. Meghagyom Fánika ténsasszonynak.

Jézuskám, te leány, mi leszen még tebelőled — szörnyűködött a nagytiszteletű asszony.

— Pille, aztán elszállok.

— Csakhogy egyelőre a szobádban maradsz. Ott begubózhatsz.

— Nem térdeltetnek a sarokba amiatt a kakasos káplán miatt?

És délben Erzsike nem volt az asztalnál. A káplán ur szeme ide-oda villogott.

— Hát a kisasszony?

— Karcert kapott. Illetlen volt a tiszteletes urral szemben.

— Istenkém, hiszen csak tréfált. Engedelmet könyörgök, hogy behívhassam.

Nem törődtek vele. Hát hívjad, ha akarod.

A tiszteletes ur bekopogtatott az Erzsike szobaajtáján.

— Tessék!

Erzsike a diván sarkában szomorkodott. A káplánt okolta mindenért. Minek olyan jámbor? Mért nem kapta el a kezét?

Meglepődött, amikor a káplán bebujt a szobájába.

— Mi tetszik?

— Követségbe jöttem. Tessék az asztalhoz jönni.

— Még fáj a fejem — füllentett Erzsike.

— Márpedig ne fájjon, mert a kedves mamáék nem haragszanak. Mondtam, hogy csak tréfa volt az egész. Én kezdtem.

— Kérem, kár engem mentetetni — durcászkodott Erzsike, aki egyébként örült az engesztelődésnek és a követségnek.

— Nem kár. Megérdemli.

— Ugy találja?

— Ugy.

Erzsike megfenyegette.

— Vigyázzon, mert megbánja. Én úgy találom, hogy magáért ennyit sem tennék, ni!

A kacsóját a szája elé tartotta és mintha egy szál pölyhöt fujt volna ki belőle.

A tiszteletes ur vállat vont.

— Nem tehetek róla. Csakhogy a levesünk elhül és ezért meg én kapok ki.

— Ha tudnám, hogy kikap, nem mozdulnék.

— Elhiszem, de én azért csak kérem, hogy jöjjön. Lásza, ha betyár volnék, nem rimámkodnék, hanem parancsolnék.

— Hogyan? Ugyan mutassa meg.

A káplán kiegyenesedett, hatalmas mellkasa kidomborult, göndör fekete haja megrázkódott, sötét szemei megvillantak, megkapta az Erzsike kézcsuklóját, egy mozdulattal fölemelte a diványról és fojtott hangon — hogy a nagytiszteletű urék meg ne hallják — a foga közt sziszegte:

— Sipirc ebédelni! Pa-ran-cso-lom!

Erzsikének nagyon tetszett a komédia. Lám, micsoda pompás betyár lenne ebből az emberből. Szerette volna megcirógatni, de csak pukkedlizett neki:

— Igenis, betyár ur. Már megyek.

Ilyen apró-cseprőségekből pajtáság fejlődött ki köztük. Erzsike úgy találta, hogy ez a káplán nem is olyan halottszagu és az a fekete kakas nem is olyan utálatos madár. Ha eszébe jutott, maga megette, megittatta.

Csak hogy a pajtáskodás határán a tiszteletes ur nem tudott megállni. Beleszeretett a csintalan gyerekes leányba. A nagytiszteletű urnak meg is vallotta, hogy elmegy, másik eklézsiát keres, mert úgy érzi, hogy a lelke, amikor a felhők kárpitján tul az Uristen magasságos trónusához kéne emelkednie, tört szárnyakkal lebukik az Erzsike lábaihoz. Még ilyesmi nem történt vele. Tudja, hogy az elmenetele nem egyéb, mint szökés a saját gyöngesége elől. Ha Isten őszentsége ilyen érzelmeket palántált a szívébe, meg kellene birkózni velük keresztyén férfinhoz és prédikátorhoz illő lélekkel és nem volna szabad, hogy gyáván elfusson vagy leroskadjon, de nem tehet róla. Már a napokban is, amikor Fazekas Andrásné asszonyom végtisztességén a szent beszédet mondta, aztán a gyászoló gyülekezetben Erzsikét megpillantotta, az ámen majdnem a prédikáció közepére került.

Ennél az őszinte vallomásnál a káplán ur adós maradt annak az elmondásával, hogy temetés előtt a papkisasszony azt mondta neki:

— Tiszteletes ur, annak a vén Fazekasnénak a koporsójánál ne sokat prézsmítáljon, hogy Isten előtt ilyen és olyan kegyes vala. Én jobban ismerem, mint maga. Egész életében lisztes tejfölt megvizes tejet árult a piacon. Ha észreveszi, hogy a zsebkendőmet a szememhez nyomkodom, mondjon áment, mert a tóra megyünk csónakázni.

Alig kezdett a tiszteletes ur a prédikációba, már nyomkodta ám a keszkenőjét a papkisasszony szépséges szemeihez. Bizony kurtább lett a bucsuztató, mint amilyenre szabta volna a tiszteletes ur. De hát a jó Fazekas Andrásné asszonyom megbocsátja ezt a másvilágon.

Csak a nagytiszteletű ur nem bocsátotta meg a leányának, hogy magába bolondította a káplánt és hogy csintalan magaviseletével meg-megbotránkoztatja a keresztyén lelket. Azt nem akarta mondani a káplánnak:

— Ne pityeregjen, kedves öcsém, hanem ha szerelmesek, akkor előbb-utóbb egymásra találhatnak és boldogok lesznek. Ha pedig a leányzó nem szerelmes, akkor ugysem lesz a magáé, de ne is legyen, mert ezzel a házassággal nem a mennyeknek országába, hanem egyenesen a pokolba jutna. Várjon sorára, hiszen mindenkinek megérnek a maguk idejükre.

A káplán urnak mindössze annyit mondott:

— A férfi akaratereje legyen erősebb, mint a szerelme. Ördög ez bennünk, amit le kell győzni. A kedves öcsém lelkében van elég erő, hogy ezt az ördögi kísértést legyőzze. Magam sem tanácsolnám, hogy az én leányomnak bekösse a fejét. Nagyon gyerekes, nagyon szeleburdi. Ne együk forrón a kását, mert megégeti a szánkat, hanem várjuk meg, amig kihül.

De hiszen várhatták!

Ekkoriban kezdett a főszolgabíró napos vendég lenni a nagytiszteletű ur portáján. Jó negyvenéves volt már, a feje lágya benőhetett. Azt is tudhatták, hogy nem annyira az egyházi férfiak társasága, a pipaszó melletti koccintgatás és a garasos kártyajáték esalta ide, hanem az Erzsike iránt érzett von-

zalma. Ez nem szerelem már. Ez több annál. A szerelem föllobban és hamar jojcakát mond a fiatalok szívében. Ez a vonzalom ilyen korban már a hamu alatt parázslík az utolsó sziporkájáig.

A papkisasszony figyelmét sem kerülte el a főszolgabíró sűrű látogatása, kedveskedése, meleg barátsága. Nem tudott bókokat mondani, csak forró készsörítésekkel árulta el, hogy nagyon szívesen látja a kisasszonyt és boldog, ha a társaságában lehet.

Erzsike mindjárt az ábrándjainak a körébe illesztette ezt a komoly férfit. Ha elveszi, jó. Nem kosarazza ki, hozzámegy. Egy főszolgabíró mégsem rektor és nem is asztalos, de még csak nem is falusi pap, akinek, ha nem is kell éppen harangozni, mégis csak falusi papocska az. Híntón jár. A megyei notabilitások a körükbe fogadják. Az alispánékkal barátkozik. A képviselő urak választások előtt náluk lebzselnek. Lehet köztük gróf is, herceg is. Az ember sohasem tudja, hogy hol alapíthatja meg a szerencsáját. Tudta, hogy szép. Tudta, hogy a szépség szárnyakat növeszt és ha egyszer alkalma nyílik, a főszolgabíró házából is kiröppülhet és szállhat fokról-fokra, magasabbnál magasabbra. De a rektorné, az asztalosné, a tiszteletesné? Jaj, szegények, azok ott veszteg, ahol vannak. Elhuzza őket az apró-cseprő baj, a sok gyerek és lassanként megöregedvén, csak a mindennapi tejeskávécskájukkal törődnek.

Ilyen álmokat szőtt a szépséges papkisasszony éjszakákon át hajnalig-hajnalig.

Azon vette észre, hogy a káplán ur fekete kakasa bele-belekukorékolt az ábrándok szövögetésébe:

— Kukoréku! Keljete!

Csuf fekete jószág! Az ábrándok világából le-le-pottyantotta a tündérvárakat járó kisasszonyt a falusi paplak alacsony szobácskájába. A másik szobából áthallatszott a nagytiszteletű urék egészséges horkolása.

Nemsokára a káplán ur szobájából a nyitott ablakon át kihallatszik a LXXXIV-ik zsoltár dudolása:

Ó, seregeknek Istene,
Mely kedves gyönyörűsége
A te szerelmes hajlékidnak!
Az én lelkem fohászkodik,
Tornácidba kívánczik

Erzsike bosszankodva vett tudomást a seregek Istenének ilyenkori dicséretéről.

— Hogy ott fohászkodnál, ahová kívánczol és hagynál engem aludni .

Ekkoriban toppan be hozzájuk a rektor, a vő. Pesten járt, hazamenőben utba ejtette az apósék házát. Különb is nemigen szokta elkerülni az olyan helyet, ahol a szerető szívek mellett jó dohányt, meg jó bort is talál. Harsabajuszu, feketeképű ember volt. Csizmában, magyar zsinóros öltözetben járta az élet utait. Szeretett elbeszélgetni, eliszogatni érdemes emberek társaságában. Egyfolytában el tudta énekelni az ötszáz magyar nemzeti dalt. Jó hangja volt, bő torka volt.

Erzsikét mindannyiszor megcsókolta, valahányszor a házukhoz tévedt. Nem könnyen ment ez a mesterség, mert Erzsike már akkor védelmi állásba helyezkedett, amikor a sógor ur a kapun belépett. A rektor preparandista korában szerzett tornászati ügyességével és gyakorlott mesterfogásaival csak kiverekedte magának a módot, hogy esókot cuppant-hasson a sikoltozó teremtés arcára.

— Ne óbégass, mert másikat is kapsz.

Ha bucsuzkodtak, újra kezdődött a birkózás.

Ha a nénéd ilyen karmolás macska lett volna, tán még most is a vőlegénykedésnél tartanánk és nem az ötödik gyerekénél.

Sógor ur se tud mással dicsekedni.

Panaszkodom, hugám, nem dicsekszem. Tán te vénleány akarsz maradni? Jó lesz neked ez a kakasos káplán is.

Süsse meg a kakásával együtt.

— Miért? Mert te nem tudod megfőzni? Ne busulj, majd férjhez adlak én. Özvegy lett nálunk a harangozó. Már csak te is az eklézsiánkba kerülsz.

— Majom! — ez volt a válasz a szíves házassági ajánlatra.

A sógor ur mégis csak kapott csókot Erzsikétől. Elmondta, hogy a pesti sógor küldte ide. Zsuzsika családi örömei elébe néz, aztán kéreti szépen ipamuramékat, hogy a fölépülésig adják kölcsön Erzsikét a háztartás gondjainak viselésére. Majd aztán hiány nélkül visszaszámolnak vele.

A nagytiszteletű urék beleegyeztek.

Erzsike örömeiben tapsolt és megcsókolta a jó hirt hozó sógor urat. Nem az volt az ő számára a jó hír, hogy Zsuzsikáék megszorodnak, hanem az, hogy itthagyhassa ezt az unalmas falut és mehet a fővárosba. Nem is olyan enyvszagu az a pesti sógor. Ó, nagyon finom, jó ember. Zsuzsika okosan tette, hogy őt választotta és nem a pernyési kántortanítót. Pernyésen megölné az unalom. Pest mégis csak Pest. Ott maga az élet lüktet és forr ezer és ezer alakban. Ott még éjszaka is jobb, mint itt nappal. Igaz, hogy ott nem kukorékol a káplán ur fekete kakasa hajnali három órakor, de hát van színház, kávéház, korzó, liget, sétatér, ilyen és olyan szórakozás.

Ebben a pillanatban még a főszolgabíró sem jutott eszébe. Pest mindent pótol. Gyerünk Pestre!

Akkor este még a tiszteletes urhoz is igen szíves volt. Maga rakta a tányérjára a legjobb falatokat.

— Koccintsunk is! Ez az én bucsuvacsorám!

— Hohó, ne nagyon ugrálj. Pár hét múlva visszahozlak fenyegette meg a nagytiszteletű ur.

A káplán ur fölvidult és Erzsike elszomorodott.

— De édesatyám, négy hétre kértek el.

— Igen, de én csak felényi időre adlak. Édesanyádnak is kellesz.

— Hiszen én ugysem csinállok itthon semmit. Legalább azt mondják.

— Nem hazudnak, de majd ráfogunk, hogy csinálj.

A káplán ur szerette volna mentesíteni Erzsikét, hogy soha dolgozzon, szorgalmasabb leányzót nem látott világéletében, de erre a jóakaratu föllentésre

nem volt szükség, mert a rektor sógor kinyitotta száját.

— Mit akarnak apámuramék? Erzsikét dolgoztatni? Csak az kellene! Nem tudják, hogy a braziliai császár jön érte? Már itt jár a határban. Ha megtudja, hogy ennek a szépséges leányzónak dologgal fertőződött be a keze, mindjárt visszafordul Amerikába. Holnap reggel már ideér az ablak alá és itt kiabál: Oblá-kot csi-nyál-tas-sanak, ob-lá-kot!

A rektor ur úgy bömbölt, mint a leghitelesebb kiadási ablakostót.

Mindenki nevetett, még Erzsike is. Ma nem lehetett megharagítani. A pesti ut nagyon meghozta a kedvét és nagyon elvette a káplán urét. A főszolgabírótól el sem köszönhetett.

Akkor este hiába énekelgetett a rektor ur szomorú és vidám nótákat, a káplán ur nem akart szekundálni.

— Mi bajod, káplánkám?

— Semmi, bátyám.

— Fáj valamid?

— Tán a fejem.

— Az jó, ha csak tán a fejed fáj, mert nem tudod, hogy mid fáj. Ha pedig nem tudod, akkor nem fáj semmi és akkor elfujhatod velem, hogy Gaudeamus igitur.

— Nincs gaudiumom.

— Akkor hát azt mondjuk, hogy: „Nincsen kedvem, mert elvitte a gólya.”

A káplán ur gyönyörű baritonja még akkor este besírt a papkisasszony ablakán, de mit törődött ezzel a papkisasszony? Ő már Pesttel álmodott és amikor a fekete kakas elsőt kukorékol, már a kufferjében rakosgatott. Az édesanyja kísérte a vonathoz. A káplán urnak a templomba kellett sietni, fohászkodni a seregek urához.

És fohászkodott is szépen. Gyönyörű imájába tán az a sóhaj is belelopódzott, amit a papkisasszony után küldött. Nem baj ez. Nincs igaza a nagytiszteletű urnak, bocsánat. A szerelmet nem az ördög, hanem a felséges Uristen palántálta a szívekbe és az

Uristen nem haragudhatik meg azért, ha ennek a magaültette, formálta virágnak az illata dicsőséges zsámolyáig fölesapódik.

A főszolgabíró hiába jött akkor napon kártyázni és kvaterkázni. A madár kiröpült, a kalitka üres volt. Egy kicsit elszontyolodott, amikor megtudta, hogy Erzsike hosszabb időre Pestre ment. Aztán megvigasztalódott.

— Sebaj. Hiszen Pesten is láthatom.

A káplán ur nem gondolt ilyesmire. Minek? Ő nem merészkednék belépni oda, ahol Erzsike most foglalatoskodik. Tolakodásnak vennék. Aztán meg miért is szaladjon olyan szekér után, amelyik nem veszi föl? Csufnak? Ő már csak itt marad a könyvei között, a kakasa mellett és segít a nagytiszteletű asszonynak a befőttek kötözésében. Ez is az Erzsike dolga volna. Legalább az ő munkáját végezheti.

De mégis csak be kellett mennie Pestre. A nagytiszteletű asszony kérte meg, hogy ha nem röstellené a fáradságot, azt a kis csomagot vinné be Pestre Zsuzsikáékhoz, mert az a szeleburdi leány kifejezte a táskájából.

Nagyon szívesen. Dobogó szívvel csöngetett be az asztalosékhöz. Azt hitte, hogy Erzsike nyit ajtót. A mester maga volt. Örömmel fogadta a káplán urat és nagyon erőltette, hogy várja meg Erzsikét, mindjárt itthon lesz, csak a vásárcsarnokba ment. Éppen itt járt a főszolgabíró ur is, az kísérte el. Kocsin mentek: egy-kettőre itthon lesznek.

A káplán urnak hirtelenében nagyon sok dolga akadt. Neki még föl kell keresni egyik régi profeszorát, aki valamelyik budai fürdőben gyógyíttatja a reumáját, aztán ezt meg azt kell vásárolni. Kezét csókolja Zsuzsikának is, meg Erzsikének is, majd máskor teszi tiszteletét.

Dejszen — gondolta magában —, akkor láttok engem, amikor én a hátam közepét. Gyerünk haza!

Ugy, hát a főszolgabíró Pesten kotnyeleskedik a leány körül. Sok szerencsét nekik! Egyébként nem is esoda, no! Szép állása van: egy-kettőre tekintetes asszonyt csinálhat a papkisasszonyból.

Otthon elmondta, hogy Erzsikéről sok jót hallott a sógorától: mintagazdasszony. Korán reggel már a vásárcsarnokba ment, ahol annyi a vásárolnivalója, hogy a főszolgabíróval alig tudják elvégezni, pedig kocsin szaladgálnak ide-oda. Egyébként ő többet nem tud, hiszen a többit majd elmondja Erzsike, amikor eszébe jut, hogy haza is kéne már nézni.

A nagytiszteletű urék családi tanácsot tartottak. Ez így nem mehet tovább. Erzsike jöjjön haza és ha a főszolgabíró ur itthon látogatja, hát nincs kifogás ellene, de a pesti sétifikálásoknak véget szakítanak, Erzsikét fölvaltja a mamája.

Igy került haza Zsuzsikától néhányheti vendégszereplés után Erzsike, aki megsejtette, hogy mégis csak a káplán ur volt az, aki itthon befujta azt az ártatlan vásárcsarnoki kirándulást. Rá se nézett a káplánra. Még a kakassal is érezte, hogy haragszik: elfelejtett vele játszani. Annál inkább mutatta, hogy a főbíró személye nagyon érdekli. Együtt sétál-gatott vele az utcán, a kertben, a tóparton.

— Édesatyám, ha engem megkérne a főszolgabíró, hozzáadna? — kérdezte egyszer Erzsike.

Válasz helyett kérdést kapott:

Én kérdelem téled: hozzámennél?

Erzsike rántott egyet a vállán:

— Nem tudom. Talán.

— Hogyan jutott ez a kérdés az eszedbe?

— Ugy, hogy tegnap említette, hogy szeret és ha tudná, hogy nem kosarazzuk ki, hát meg is kérne.

— Ezt majd édesanyáddal beszéld meg, leányom, ha hazajön.

Hazakerült a nagytiszteletű asszony is. Erzsike elmondta neki, hogy miben sántikál a főbíró.

Amennyire örült a jó asszony a leánya szerencséjének, annyira aggódott azon, hogy ugyan lesz-e áldás ezen a házasságon?

— Ha szereted, hát legyen meg a ti akaratotok.

— Hogy szeretem-e? Ezt én még nem mondtam. Ugy tartom, hogy nem szeretem.

— Akkor meg ne kacérkodj vele, mert hirbe kerülsz.

— A pletykákkal nem törődöm. Ha sokat jár a falu szája, megmutathatom, hogy akkor leszek főbiróné, amikor akarok.

— Istenkém, de ha nem szereted!

— Majd megszokom, vagy megszököm.

A nagytiszteletüné asszony kezéből kiesett a horgolótű.

— Teremtő Isten, hát mi akarsz te lenni?

Erzsike a tükör előtt a haját igazgatta. A legnyugodtabb hangon felelte, mintha nem is az édesanyjának, hanem a tükörnek beszélne:

— Én, édesanyám? Színésznő.

IV. FEJEZET.

Találkozásról vagyon szó, amely a vizek fölött történt vala.

Az urak még mindig a gesztenyefa árnyékában pihegtek. A kormos kovács Náci szomszédal kártyázott és Majdmeggondolom bácsi nagy szorgalommal olvasgatta a bádögiskátulya tartalmát a sarokasztalnál.

Fánika ténsasszony a boltajtóban beszélgetett a káplán urral.

A hőség szinte forrázott. Egy tenyérynnyi felhőcske sem látszott az égboltozaton. A szellő elaludt valahol, a messzi erdők hives mélyén.

Erzsike vörös szemmel jött ki a folyosóra. Édesanyjától nagy dorgatóriumot kapott és kilátásba helyezték, hogy a nagytiszteletű ur előtt kiméletlenül leleplezik. No, majd adnak neki színésznőt! Még csak ez hiányzott. És még hozzá milyen jól kezdi: ezt is bolondítja, azt is ugratja. Pestre is csak azért ment, hogy sétifikáljon és a nagyvilági dámákat bámulja, vagy majmolja. Majd az apai szigorúság egy kicsit helyrebillenti a megkótyagosodott lelki egyensúlyt. Ha nem használ a szép szó, hát tessék elmenni a háztól Sárικάékhoz: majd ad neki a rektor színpadot, ahol reggeltől estig ugrálhat az aprójóságok előtt.

Elkeseredett a papkisasszony Vörösre nyomkodta a szemét, durcáskodott. Azért is elmegy a tóra csónakázni. A főbirót meg se látja. Különben is már a reggeli sétánál összekapott vele. Még ő akarta megszabni, hogy merre és meddig sétáljanak. Mintha

már előre parancsolgatni próbálna. Hohó, uracsám, abból kegyelmed nem eszik sem most, sem később.

Vitorlavászonruhában volt. Kékpántlikás kalapját a karján lógatta. Kétszer is bezörgetett a káplán ur szobájába, de egyszer sem kapott választ. Hol van ez a kakasos káplán? Máskor mindig itthon téblábol, amikor nincs rá semmi szükség. Most csak azért is vele akar menni csónakázni, hogy a főbíró hadd egye a méreg.

Türelmetlenül sétálgatott a folyosón. A főbíró figyelemmel kísérte, de nem akart hozzáietni: először is mert délelőtt nagyon dureáskodott és másodszor a plébános ur megjegyzéseitől félt. Tudta, hogy ha otthagyja a társaságot, a plébános ur tréfás megjegyzéseinek lesz a célpontja. Rajta ugyan ne mulassanak ezek a jámbor egyházi férfiak.

Erzsike észrevette, hogy a káplán ur Fánika ténsasszonnyal diskurál. Egy darabig csak várt, de amikor elfogyott a türelme, kikiáltott:

— Tiszteletes ur, jöjjön már!

A káplán elköszönt és a kapuban türelmetlenkedő Erzsikéhez sietett.

— Parancsoljon.

— Csak kérni akarom, mégpedig arra, hogy jöjjen velem a tóra csónakázni.

— Olyan hőség van, hogy kigyullad a tó.

— Van ott kut is, majd ellocsoljuk.

— Talán később kellemesebb volna.

— Szóval, maga nem akar jönni. Menjen csak vissza tracesolni. Elmegyek én magam is.

És megindult. Vissza se nézett.

A káplán a szobájába szaladt. Vászonruhába bujt. Szalmakalapot nyomott a fejébe, az evezőket a vállára kapta és igyekezett kifelé.

— Hová szaladsz, káplánka? — kiabált rá a plébános.

— Csónakázni, szentatyám.

— Egyedül?

— Erzsike kisasszonnyal.

— Hát csak lapátolj ott, mert itt ugy sem sok vizet zavarasz.

A főbíró szeretett volna hozzájuk csapódni, de nem hívták. Különben is oktondiség ebben a rekkenő hőségben mászkálni. Ugyáltszik, hogy a kisasszony ma nagyon bogaras.

A káplán alig tudta utólérni az árnyas oldalon siető Erzsikét.

Várjon már meg. Hová siet?

— Az utamra. Mondtam már, hogy csónakázni akarok.

— Egyedül?

— Egyedül.

— Meg lehet próbálni, de evezők nélkül bajos.

Csakugyan. Erzsike megfeledezett arról, hogy az evezőket otthon tartják és hogy a lelancolt csónak lakatkulcsa nincs is nála. Megállt. Visszafordult. Láttá, hogy a káplán cipeli az evezőket. Bizonyosan a kules is nála van.

— Ne ijesztgessen.

— Nem is, de ha egyedül akar csónakázni, ezekről a szerszámokról ne tessen megfeledezni. Itt a kules is.

— Jó, jó, csak hozza, ha már itt van. Vagy nem volna szives a csónakot is az én hátamra kötözni?

A legnagyobb örömmel hozom az evezőket, de az egyik, azt hiszem, fölösleges, ha egyedül akar csónakázni.

— Már hívtam, hogy jöjjön velem. Ugyáltszik, hogy a ténsasszonytól nehezen tudott elválni. A maga kedvéért elhívtam volna őt is, de a mi csónakunkat nem teherhordásra csinálták. Bizonyosan elszüllyedne. Nem igaz?

— Pap vagyok, nem illik hozzám a gunyolódás.

— Értem, káplán ur. Azt akarja mondani, hogy én meg papkisasszony vagyok, hát nekem sem áll jól.

— Semmit sem akartam mondani. Annyit azonban mégis mondhatok, hogy a kisasszony ajkáról is szivesebben venném az imádságot, mint a gunyt.

A papkisasszony föl kacagott. A dévajkodás ördöge szállta meg a lelkét. Ma mindenki megbántotta, hát most a káplánon tölti ki a mérgét: megkinozza,

zavarba hozza, megbotránkoztatja. Hadd gyűlölje meg, hát hadd átkozza el ő is.

Amint együtt haladtak, egészen a káplánhoz simult és a szinpadról ellesett kacérkodással a szemébe kaecintva, kérdezte:

— Hát az én ajkamról csak imádság kell magának? Nem szivesebben venne imádság helyett egy csókot?

A káplán megállt. A válláról leesett az egyik evező. Erzsike nevetett.

A tiszteletes ur az evezőt nézte, kaparászta, emelgette.

— Ne tréfáljon velem. Igazán nem szokott imádkozni?

Erzsike tovább pajkoskodott.

— Minek? Majd imádkozom, ha vénasszony lesz. Addig is imádkoznak maguk helyettem is eleget, ugy-e?

— Sokat igen, de hogy eleget tudunk-e imádkozni, az annak a cselekedetétől függ, akinek nevében és akiért imádkozunk.

— Vagyis én értem nem egykönnyü eleget imádkozni. Hiszi ezt?

— Nem hinném, hiszen nem lehetnek olyan bünei, amiket közbenjáró segítsége nélkül is csupán a maga könyörgésére meg ne bocsájtana a jó Isten.

— Ki tudja? Én nagyon rossz vagyok.

— A csintalanság még nem rosszság.

— Hát a kacérkodás?

— Legföljebb hiba.

— Megbocsátható?

— Igen.

— Akkor bocsássa meg nekem azt, amit az imént kérdeztem.

— Mit is tetszett kérdezni? — feszegette a káplán, pedig nagyon is jól emlékezett rá. Talán szerette volna még egyszer hallani. Nem csoda: ő is embernek fia volt.

— Már elfelejtettem én is. Tudja, ma olyan rosszkedvű, olyan elkeseredett vagyok, hogy képes

volnék mindenre, amit meg kéne bánnom. A főbíróval is összevesztem.

— Sejtettem, hogy innen ered a rosszkedve.

— Nem éppen. Aztán édesanyámtól is alapos leekét kaptam.

— Megérdemelte?

— Ugy érzem, hogy nem. Öszintén megmondtam, hogy én nem akarok férjhez menni.

— Mit akar?

— Színész nő akarok lenni.

A tiszteletes ur válláról ebben a pillanatban a másik evező pottyant a földre.

Egy darabig nem szóltak. Amikor a tiszteletesék fürdőkabinjához, a tópartra értek, ahol a leláncolt csónak himbálódzott a távolabb fürdőzők lubickolásának hullámverésétől, a tiszteletes ur csak annyit mondott:

— Igazán nagy hőség van.

— Igazán — hagyta rá szórakozottan a lány.

Tudja a jó Isten, hol járt a gondolatjuk.

Besiklott a csónak a sekélyes parti részeken szinte forróvá melegített hullámokba.

A tópartot már ismerte a tiszteletes, egész környékével együtt. Sétálások alkalmával sokat magyarázgatott róla a nagytiszteletű ur. Ennek a tónak a vizéből valamikor Domitianus és Trajanus római császárok katonái itatták a lovaikat. Az eke még mindig római érmekeket és egyéb régiségeket vet föl. Ezen a vidéken találták meg azt a fogadalmi követ is, amit a római államvallás papsága emelt Jupiter Dolichenus tiszteletére. Itt tanyáztak valamikor a hunok, az ostrogothok, a longobárdok. Hová lettek? Csak a hirük maradt meg és a sirjuk: az itt-ott emelkedő temetkezési halmok. A pogány magyarok is itt hagyták emlékeiket. Meglátogatták ezt a kereszteshadakat is. A tatárok sem kerülték el. Elvándoroltak ide a lebediai volt szomszédok, a bessenyők is. Aztán a Hunyadiak korában erre vadászgattak a Rozgonyiak, Garák, Országok, Guthiak. Erre mendegélt szegény II. Lajos királyunk is a seregével Mohács alá. Itt jósolta meg a király lova azt,

amit a király tanácsadói nem tudtak: Sárkány Amburus uram érdi tanyáján fölbukott és megdöglött. Ebből aztán mindenki előre látta azt, hogy nagy bajok következnek el. A szegény pára szerencsétlensége öntött csak annyi tudományt az államférfiui koponyákba, hogy pár nappal előbb érezték a mohácsi katasztrófát. Aztán jöttek a török urak és vérrel áztatódott az egész megye földje egész 1688-ig. A reformáció első prédikátorai is papoltak erre és sok helyen, sok faluban harsogott a zsoldár, a magyar vallás éneke. Rákóczi kurucái, Kossuth honvédei is itt fenekedtek a szabadságért a bécsi urak zsoldosaira.

Haj, hová lőnek? A föld, a víz sokat mesélhetne róluk. Meséli is, de csak azoknak a tudományos férfiaknak, akik a földnek és víznek nyelvén is tudnak.

A nagytiszteletű ur egy kevéské megértett belőle és ráérő idejében szívesen hallgatta. Még szívesebben elmondta azoknak, akiknek érdemes volt.

A káplán urnak az esze egy darabig e beszédek körül keringett, de csakhamar visszatért oda, ahol az imént tanyázott: az előtte ülő leányzó alakjára, aki föltúrta a bluza ujját, az evezőjét maga mellé fektette és meztelen karjával pacsolt a vízben. A csónak mellett elsikló halacska után kapkodott. Amit elfogott, visszaeresztette.

— Ha ebből a nőből színésznő lesz — gondolta magában a tiszteletes ur —, a férfiakra is így halálszik. Szárazra rángatja őket. Amelyik tetszik, azt megeszi. Igazán nem való papkisasszonynak. Talán Thália papnőjének megállja majd helyét.

— Evezzek? — kérdezte Erzsike és szembefordult a tiszteletessel.

— Nem szükséges. Magam is elhajtom. Merre tartunk?

— Arra nyugatnak. Fehérvár felé. Tudja, én szárazon és vizen a városok felé vágyom.

— Én megelégszem a faluval is.

— Én a zajt szeretem.

— Én a csöndességet.

— A falu engem megölne.

— Engem táplál.

— Nincs szebb, mint nagyvárosban, paloták között lakni.

— Többre becsülöm az Alföldet, ahol a föld az éggel ölelkezik.

— A tengert is imádom.

— Én a Hortobágyért, a délibábért bomlok.

A muzsika, a tánc az én örömem.

— A pacsirtadal a legszebb zene, csakhogy bajos rá táncolni.

— Nekem fény, ragyogás kéne.

— Nekem elég a homályos szoba is, amelyben egy szempár rám ragyog.

— Persze, ezt a pap mondja.

— Nem a pap, hanem az ember, aki ezt érzi.

— Hiszi az Istent?

— Benne van az apostoli hitformámban, hogy hiszek egy Istenben.

— Csak ott van?

— A lelkemben is.

Én néha mintha nem hinném.

Mert még nem találkozott vele.

A lány elhallgatott. Egy kis pirosszárnnyu keszget emelt ki a vízből.

— Megöljem?

Nem tud neki életet adni, hát ne vegye el tőle. Egyébként is minek az a céltalan gyilkosság? Valamelyik ősenek az atyafiát ölné meg benne.

— Ősömnem? Hát mi vagyok én? Szirén vagy szárazföldi cápa?

Egyik sem, csak rokona. Őseink halak voltak.

Rettenetes. Hát hogyan lettek a halakból például papok?

— Már mint emberek?

— Igen.

— Sok ezredéves fejlődésen keresztül. Mi meg-tökéletesedtünk, ezek csenevészkesz maradtak.

— És minek köszönhetem azt a kiváló szerencsét, hogy én például papkisasszony vagyok és nem potyka?

Annak a mérhetetlen erőnek és bölcsességnek, aminek elfelejti megköszönni: az Uristennek.

Erzsike a halacsát visszaeresztette a vízbe.

— No jó, a maga kedvéért aztán a halpaprikásról is lemondok, mert nem akarom az őseim atyafiságát fölfalni. Nem eszem többé hust.

— Akkor sem tesz valami furesát, valami különösét: vegetáriánus lesz.

— Bajosan leszek, mert úgy tartom, hogy a kolbász jobb, mint a csicsóka. De maga mért oly kegyetlen és mért nem lesz vegetáriánus?

— Nem volna nehéz megfelelő körülmények között, a táplálkozási rendszer megváltoztatásával. Én még ebben a rendszerben nőttem föl, mert ez volt divatban. Lehet, hogy idővel megváltozik, tökéletesebbé lesz. Már a mostani is tökéletesedett és fölötte áll például az emberevőkének.

— Ugy-e, azok a papokat is megeszik? A püspökfalat tőlük származott? Mondja, káplán ur, mikor lesz magából püspökfalat?

A tiszteletes ur nem tudta, hogy bosszankodik-e vagy nevéssen? Erzsike lelkét már megint az ördög csiklandozza. Nem is válaszolt neki. Okosan teszi, ha a színipályára lép. Ez a gondolat mégis egy kérdés megkockáztatására ösztökélte.

— Mondja, Erzsike, milyen szerepkört választ a színipályán: komika lesz vagy tragika?

— A szinpadon komika, otthon meg tragika.

— Tragika? Hát kivel játszik majd otthon tragédiákat?

— Kedves férjemmel.

— Tehát mégis csak férjhez megy?

— Nem is egyszer! Ha a bárót megunom, elválllok tőle a gróf kedvéért. Ha ebből a boldogságból is elég volt, a hercegnek nyujtom a kezemet és így tovább. Persze, mindig fölfelé. Ha sikerül beházasodnom egy protestáns uralkodócsaládba, magát választom udvari papomnak. Eljön? Elhozhatja a fekete kakast is.

A tiszteletes urnak nem esett jól ez a tréfálgatás. Kérdéssel válaszolt.

— Ne fordítsuk a szekerünk rudját hazafelé?

— Tán megharagudott. Béküljünk ki. Nézze, inkább maga mellé ülök.

Aztán se szó, se beszéd, a tiszteletes ur mellé kuporodott.

— Nem fél, hogy a főszolgabíró idelát?

— Tán maga fél? Tudja, ha ez az ur az én kezem alá jutna, úgy nevelném, hogy mindig ő féljen tőlem, akármit csinálok.

— Furcsa kis házassági iskola lenne. Azt hiszem, a növendék megszöknék.

— Maga igen, de ő nem.

— Hát mennyivel tudná ő az égtől rámért csapásokat keresztyénibb türelemmel viselni, mint én? — tréfálgozott a káplán.

Erzsike közelebb hajolt a káplánhoz.

— Majd megsugom magának. Azért, mert ő szeret engem.

A káplán bólintott. Aztán valami merészet gondolt. Odafordult Erzsikéhez és a fülébe sugta:

— De nem jobban, mint én! — és e vallomás után olyan hatalmasat evezett, hogy a csónak szinte fölugrott és a víz színe fölött repült egy darabot.

Csakhow Erzsike is fölugrott és visszaült a helyére, hátat fordítván a káplánnak. Fölkapta az evezőjét is.

— Tiszteletes ur, gyerünk haza.

A káplán már megbánta, hogy ez a vallomás tréfálgató kedvében kibuggyant a száján.

— Bocsánat; ne haragudjék.

A mentegetődzésre csak ennyi volt a felelet:

— Haragszom.

A tiszteletes irányt változtatott. Visszafelé indult a csónak. Egy szót sem szóltak. Egyszer Erzsike hátrafordult:

— Hát merre kormányoz maga?

— Hazafelé. Nem azt parancsolta?

— Nem! — pattogott a papkisasszony — Azt mondtam, hogy gyerünk még följebb, mert ott a par-ton megsülünk.

— Bocsánat, nem jól értettem.

A csónak visszafordult és megindult arra nyugat felé, a mélyebb vizekre. A partokon fürdőzők hancuroztak, sütkéreztek. Erről-arról egy-egy csónak tűnt föl, mint valami kis dióhéj. Az evezőlapátokról lefolyó vízben messzire csillámlott a napfény. Ment, haladt, siklott a csónak följebb-följebb és messzibb a parttól. Hová igyekezett? Még a kormányos sem tudta, hiszen a papkisasszony szeszélye hajtotta és azt pedig bajos kiismerni.

*

A gesztenyefa alatt hűsölő kompánia megint a kártyára fanyalodott. A plébános ur megint figyelmeztette a főszolgabíró:

— A játékban harminckét lap van. Minden színből van nyole és miután négyféle szín van, tehát a lapok száma — másodszor is az emlékezetébe vésem az urnak harminckettő. Sem több, sem kevesebb. A négyféle színből azt a nyole-nyole darabot nem olyan nagy mesterség észben tartani. Csak arra vigyázzon a tout-les-trois-t ne mondja be akkor, ha a három közül egyik sincs a markában, nehogy úgy járjon, mint a csabai csizmadia a puskáival.

Ezt még el kellett mondani, mielőtt a kártyákat kiosztották volna. Kártyázás közben már mindenki arra figyel, hogy a partnerek kezében milyen lapok vannak? A legérdekesebb históriánál is jobban leköti a figyelmet egy kontra, avagy annyira meggabalyítja a lelkeket egy rossz hívás, hogy a legszimplább történetekből sem tudnak egy szót megérteni.

Hát ugy esett, instálom, hogy a csabai csizmadia a falu szélén lakott. Nem volt ez nagy baj, hiszen nem laktak és nem is jártak a környéken cime-res rablógyilkosok, de hát azért mégis vigyázatosnak kellett lenni éjszakánként. Egy csunya, holdvilágtalan éjszaka szörnyen ugatott a kutya. Ugy ugatott, mintha fogna is valakit. A csizmadia leugrott az ágyról, papucsba dugta a lábait és kiállott a pitvarajtóba. Az udvar végiben valami gyanustárgyat látott mozogni. Ott veszködött vele a kutya is.

Szörnyen megijedt a csizmadia. Bekiabált a feleségének:

Anyjuk, add ide csak a puskámat!

— Hogy adjam oda, bolond, hiszen tudod, hogy nincs — nyelvelt vissza az asszony

Ne törődj vele, ha nincs is, az apja ezit-azzát, csak add ide! orditozott a csizmadia és akkor aztán ahogy csak bírta, úgy mondta:

Durr! Durr! Durr! Durr! — mintha kegyetlenül lövöldözne a puskával. Lövöldözött is pitymallatig, amikor észrevette, hogy nem rabló az, hanem a bornyuja szabadult ki az istállóból. Jó, hogy agyon nem durr-durroztta.

A főbíró figyelmébe ajánlatódott, hogy puska nélkül ne lövöldözzön játék közben, mert úgy jár, mint a csabai csizmadia.

A kormos kovácsért már eljött a felesége, hogy sürgős munkát hoztak. A kovács tudta, hogy nem hoztak, de az asszony is tudta, hogy nógatás nélkül őt nem lehet sürgősen hazahozni. Náci szomszéd maga maradt Majdmeggondolom bácsival, aki a második fröccsét szopogatta. Fánika ténsasszony behúzódott a boltba és pakolópapírból rögtönzött legyezővel üditgette magát és szentjánoskenyeret rágicsált.

A Duna felől zugás hallatszott. Alkalmasint valami tehervonat döcög a sineken. Még arra járhat Baracskán vagy Nyék tájékán.

A fullasztó levegő meg se mozdult. De mintha a nap valamit veszített volna a fényességéből. Mintha aranyos köd emelkednék lángehelő arca elé. És a levegő egyre-egyre tikkasztóbb lesz. Mintha az oxigént kiszivattyúzták volna belőle és lassanként meg kéne fulladni a benne élőknak.

— Viharszag érzik. Tele van a levegő villamos-sággal. Esőt kapunk — mondogatták az emberek.

— Nem ártana, csak csöndes legyen.

Fölfrissülünk.

— A kukorica már jobban imádkozik az esőért, mint a papok.

— Ha így tartana, még a tavat is felszörpöl-

getné a nap és száraz lábbal mehetnénk át a tulsó partra.

— Miként Mózes a Vörös-tengeren.

— Ha vöröset emleget az ur — mondta a plébános ur a főbirónak —, ne hívjon zöldet, mert akkor ez az eretnek kálvinus megnyeri a kontrát.

— Adutt! No még!

A nagytiszteletű asszony a baromfiudvarban szorgalmatoskodott. A fekete kakas nagyot kukorékolt.

— Hát ezt mi lelte?

A fekete kakas fölszállott a kerítésre, ami az udvartól elválasztotta a hasznos háziállatok lakóhelyét és még egyet kukorékolt.

— Lassabban, hékás!

A fekete kakas a kerítésről a káplán ur nyitott ablakába röpült és bekukorékolt a szobába:

— Nézd, nézd, a gazdáját keresi.

Mozogni kezdtek a falevelek. A napfényesség halványodott és a levegő még tikkasztóbb lett. A zugás, a robogás közelebb ért. Mindjárt itt lesz a vonat. Itt ám.

Nini, már itt zug!

Az ágak összeverődnek. Mintha megharagudtak volna egymásra, feleselni kezdenek. Egyik a másiknak esik és a beszédjük hangosabb-hangosabb lesz.

No, mi készül?

Az emberek keresik az égboltozatot. Csunya, sárgás, lila-kékes, itt-ott vöröses felhőraj robog az égre. Ugy rohan, mintha kergetnék. Kergeti is, korbáccsal kergeti a szélvihar és villámokat döfköd a hátába.

Egy pillanat és a vihar előörse, egy szilaj szél-paripa végigrohan a falun, a mezőn. Fölborít, legázol mindent. Olyan porfellegbe borít, hogy nem látsz két lépést, mert szemed-szád tele van.

— Szent Isten, itéletidő lesz!

Ember, állat földél alá igyekszik. Az ablakokat, ajtókat csukdossák. Az aprójószágok megbujnak. A kakas, a fekete jószág ott kukorékol a káplán ablakában. Mintha a közelgő sátánt üdvözlőné.

— Hiss te, hiss te!

A fekete kakas nem tágit.

Jaj, a csirkéim! Jaj, a kacsáim! Jaj, a libáim!
— hangzik össze-vissza.

A gesztenyefa alól a társaság az üvegezett verandára menekül. A legérdekesebb játékot, egy megrekonstruált ultimót elfújt a vihar. A plébános ur meg fogadkozik, hogy megnyerte volna.

— Hát a gyerekek? — kérdi a nagytiszteletű ur.

— Még nem jöttek haza.

— No, akkor megemlegetik ezt a kirándulást: megáznak, mert utban találja őket a vihar.

— Erzsike erőszakoskodott. Ő akart csónakázni. Szerencse, hogy a tiszteletes ur vele van — nyugtatta meg férjét a nagytiszteletű asszony — Csak köztünk volnának már!...

*

A tó tükrét összetörte az első fuvallat. A kék víz szint változtatott. Olyan halak bukkantak föl, amik a mélyből jönnek föl koronkint, a vihar tiszteletére.

A csónak messze partok között ringott. A vihar a Dunáról jött, nem vették észre idejekorán.

Sokáig hallgattak. Mintha egy világ választotta volna el őket egymástól. Mintha nem is barátok, hanem ellenségek volnának. A káplán ur már megbánta, hogy olyan őszinte volt, hogy olyat merészelt mondani. Erzsike is megbánta, hogy szeszélyeskedett.

A csónak megfordult.

— Hazamegyünk, tiszteletes ur?

— Igen.

Szembefordultak a viharral. Most hallották a zugását, most látták a fényét, a boruját. Most vették észre, hogy tornyosodó hullámok vágtatnak feléjük, hogy a parti jegenyék a földig borulnak és úgy esdenek irgalomért.

— Evezzek?

— Ne fáradjon. Ha lehetséges, magam is kibirrom a partig. Ha nem lehet, akkor ketten sem boldogulunk.

Megérkeztek a hullámok és a sajka táncolni kezdett.

— A középre üljön.

Erzsike szót fogadott. Egyenest a hullámoknak tartottak, a szélnek, a viharnek mentek.

— Tiszteletes ur, én félek.

— Még korán van. Mellém üljön, hogy a csónak orra kiemelkedjék.

Erzsike a káplán mellé huzódott. A hullámok nőttek, tarajosodtak és a csónak jobban-jobban táncolt. A partot a porfelleg eltakarta. Ember és állat már nem volt a közelben. A csónak még mindig a kormányos akarátának engedelmeskedett és hullámról-hullámra szökelve siklott tovább.

A káplán kötélizmai feszültek és egyszer csak reces! az evezője eltörött.

Rossz ómen gondolta magában.

Főlkapta a másikat. Ebben a pillanatban óriási fényesség és hatalmas csattanás támadt. A villám a tóba csapott.

A káplán ránézett a lányra. Halotthalvány volt, reszketett. Talán megszedült? Még kibukik a tóba.

Fogja át a derekamat, ahogy csak bírja.

Másik fényesség, másik csattanás. A káplán érezte, hogy Erzsike egész testében remeg.

— Ne féljen. Tud imádkozni?

— Igen.

— Akkor imádkozzék.

— Melyiket mondjam?

— Mindegy. Az Uristen nem válogatós.

És Erzsike imádkozott. Ugylátszik, hogy most találkozott először az Uristennel.

Emberfölötti erővel viaskodott a káplán. Már a partot sem látta. A második evező is eltört. Végük van. A csónak most már a hullámok játéka lett. Ide-oda dobálódott. Jég zuhogott rájuk, paskoló jégvihar.

A káplán ledobta a kabátját és Erzsikére bori-totta, aki már se holt, se eleven nem volt. A káplán a csónak közepére ültette, a ráterített kabáttal és fölé hajló testével védelmezte.

Most már nem volt emberi segedelem sem távol-

ban, sem közelben. Most már csak az Isten segíthet.

A vad csattogás, zugás között a halál torkában fölcsendült ajkán az ének:

Haragodnak nagy voltában
Megindulván,
Ne feddj meg, Uram, engem!
Busult gerjedezésedben
Rám tekintvén,
Ne büntess meg, Istenem!

Haláltáncot járó csónak mélyén a káplán vázsonkabátja alól gyönyörű női hang csendült az énekbe.

Erzsike másodszor is találkozott az Uristennel.

Meddig tartott ez a rettenetesség? Aki benne van, nem tudja megmondani. A por, a sötétség oszladozni kezdett. Part látszott. A hullámverés nagyobb lett. A csónak fölborult.

A sikoltozást tulharsogta a káplán szava:

Ne félj! Velünk az Isten! Fogd át a derekamat! A másik kézzel tempókat csinálni!

Itt legmélyebb a tó. Szerencse, hogy a káplán kitünő uszó volt és a papkisasszony tópartján termett lány volt; tudott uszni. A hullámok el-elborították őket, előbukkantak, megrázták a fejüket és tovább küzdöttek.

Egyszer a káplán azt érzi, hogy a térsége gyöngül. A szorítása lanyhul és a tempói elmaradnak. Megkapja, átkarolja és félkarral küzd. Nini, itt egy tuskó van. Öreg fűzfának törzse. Itt már fenéknek kell lenni. Leereszkedik és talaj van a lába alatt.

Micsoda érzés volt ez egy félesztendeig tartó küzdés után! Vagy csak félnapig tartott az egész? Vagy mindössze egy óráig? Nem tudta megmondani.

Az ölébe kapta az elalélt, leányzó és a fáradtságtól ziháló mellel megindult a part felé. A szeme jobbra-balra tekintgetett: födelet keresett. Ahol lát-szik egy fürdőkabin. Oda csak!

Lakat volt az ajtaján. Mi szabad, mi nem, azzal már nem sokat törődött. Megragadta a lakatot és

lecsavarta. Mintha csak egy almát tépett volna le az ágról.

Nagyon kényelmes uré volt ez a kabin. Fürdőköpenyek, kalapok, törülközők lógtak a falán és a végében egy öreg diván. Nagyszerű! Ezt alkalmasint a tó hajótöröttjeinek rendezték be. Éljen a házigazda!

A halál torkából kiszabadult embernek megvan az a joga, hogy a visszakapott életet jókedvvel fogadja. Hanem mi lesz Erzsikével? Még mindig nem tért magához.

Lefektesse a divánra? Csuromviz rajta minden. A jég után hideg lesz és agyonra fázik. Nem lehet teketóriázni. Nem illemszabályokról van szó, hanem egy életről.

Egy-kettőre le kellett dobni mindent. Száraz törülközővel átdörzsölni a testet és a meleg, bolyhos fürdőköponyegbe takartan lefektetni a divánra.

Amíg más azon törte volna a fejét, hogy így csináljon, úgy csináljon, addig a tiszteletes ur ripp-ropp megcsinálta azt, amit gondolt és Erzsike máris ott pihent az öreg divánon. Egy kicsit magához is tért.

— Köszönöm, köszönöm. De hagyjon még aludni, édesanyám, olyan álmos vagyok.

Azt hitte a jámbor lélek, hogy otthon ajnározza az édesanyja. Csak aludjék. Az álom erőt ad neki.

Kint még javában zugott, csattogott a vihar. Arról szó sem lehetett, hogy a káplán kibujjon és segítség után nézzon. Azt sem tudja, azt sem látja, hol van? A segítségért való kiabálást elnyomja a viharzugás. De meg ő is meglehetősen hiányos öltözetben van. A kalapja, a kabátja valahol a tó közepén uszkál. Keresi az Erzsike kalapját, mert az sincs. Nem kell teketóriázni. Van itt uszónadrág és fürdőköponyeg. Ha megáll az eső, kicsavarja a vizes ruhákat. Aztán, ha ezzel a munkával készen lesz, hálát ad az Istennek, aki eddig megsegítette és majd eztán is megsegíti a hazajutásban az otthoniak örömére.

*

Az otthoniak bizony-bizony szívszorongva lesték a kapunyílást. Csak jönnének már akármilyen vizesen, akármilyen locs-pocsra ázottan. Még azt sem bánnák, ha apró békákat szóránának ki a nyakukból a szoba közepére. Mert most békák is potyogtak a fellegekből bizonyosan.

A fekete kakas már nincs a káplán ur szobájában. Amikor kitört a vihar, amikor az első csattanás megreszkettette a házat, furcsa kiabálással röptült a kapunak és szállt, szállt egyenesen a tó felé. Csókáné asszonyom, aki már azelőtt is gyanus szemmel nézett erre a kakasra, az ablakon át látta és keresztet vetett magára, pedig sohsem volt pápista.

— Ott száll a káplán ördöge, ott száll. Mondtam én, de nem hitték.

Maga a nagytiszteletű asszony is látta a kakas furcsa viselkedését és csak annyit mondott:

— Talán az édesanyja lelke költözött belé és most megy a fia után, mert bajban van. Segítsd haza őket, áldott lélek!

Este lett. A vihar még egyre tombolt és a nyugtalanság egyre nőtt. A főúr nem kártyázott, nem mondott adomát, hanem összetett kezekkel ült a sarokban. Az ajka mozgott. Alkalmasint imádkozott.

A szolgabíró idegesen jött-ment. A járás hatalmassága teljesen tehetetlen volt. Ilyen viharral a közigazgatási tekintélyt nem lehet szembeállítani: elfujja.

Éjszaka lett. A kapuajtó nem nyílt. A paplakban senki sem aludt. A sötét felhőket kergető szél egy megtört öregasszony siránkozását és az ősz prédikátor énekét röpitette a tópart felé:

Ne szállj perbe énvelem,
Ó, én édes Istenem,
Mert meg nem igazulhat előtted lelkem,
Kárhozatra kell mennem!

Valahol messze, a tó tulsó partján, ezek a hangok összeolvadtak ennek a dicséretnek az akkordjaival.

A káplán ur is ezt énekelgette.

V FEJEZET.

A kopoltyus király birodalmáról, valamint a varázsitalokról.

Erzsike az Uristen oltalmába ajánlotta a lelkét, amikor a csónak fölborult. Azt tudja, hogy göresösen kapaszkodott a káplánba és amig csak ereje futotta, uszott. Aztán nagyon vert a szive, zugott a füle és semmit sem látott. Megállt a hevesen dobogó szív is és ő szépen lassan szállt lefelé a mélybe.

A halál birodalma ez, vagy új élet küszöbe?

Az a pirosszárnyu keszeg, amit az imént visszaeresztett a tóba, szembe jött vele.

— Hová, háová, szép kisasszony?

Magam sem tudom. Nem ismerem erre a járást.

Jótét helyébe jót várj. Te engem visszaeresztettél a tóba, nem vetted el az életemet, hát ezt meg szolgálom neked.

— Mivel tudnád te ezt megszolgálni, pirosszárnyu keszeg?

Elvezetlek a tündérkirály birodalmába.

— Tündér? És még hozzá király? Mindig szerettem volna ilyenekkel találkozni, de egyszer sem sikerült. Az efféle nagyurak meg sem látják a magam-fajta szegény lányokat.

— Az csak nálatok, a szárazföldön szokás, ahol a melegvérű állatok nem kopoltyuk segítségével, hanem tüdővel lélegzenek. Nálunk nincs szegény, nincs gazdag, mert mindenkinek egyformán van mindene.

— De nálatok is a nagy halak fölfalják a kicsinyeket.

— Az mellékes, mert a nagy halakat az igazság kedvéért fölfalják az emberek, a még ravaszabb és erősebb halak. Hát elvezesselek a tó tündérkirályához?

— Szép ember?

— Köztünk a legszebb.

— Jobb szeretnék vele a halászoknál találkozni.

— Ne gondold, hogy lehetséges. Sokal mélyebben lakik és sokkal hatalmasabb ur, semhogy a jámbor halászokon ki ne fogna. Fűtyül a mesterségükre. Az ő birodalmában már a halászoknak is ő parancsol.

— Hogyan jutnak a halászok az ő birodalmába?

— Mindenki odajut, akit elnyel ez a tó. De odáig nagyon sokat kell keringeni, mert nem ismerik az egyenes utat. Az emberfélék leginkább nem ismerik ezt szárazföldi életükben sem, ezért járnak mindig görbe utakon.

— Jól van, hogy én ne kóborogjak ezen az ismeretlen vidéken olyan sokat, hát vezess el engem abba a híres birodalomba. Ha már itt vagyok, megnézem.

— Gyere utánam!

A pirosszárnyu keszeg mélyebbre-mélyebbre süllyedt a vízben és Erzsike mindenütt a nyomában volt. Jó sokáig vándorolhattak így, mert egyszer már Erzsike megunt.

— Még most sem vagyunk ott?

— Mindjárt átlépjük a határt. Itt a mesgyecölöp.

— Micsoda kő ez, kis keszeg?

— Drágakő. A morzsáit nálatok kincsekért árulják.

— Törhetek belőle egy darabkát? Jó lenne a karperecembe, mert kiveszett belőle a spanyolviasz.

A pirosszárnyu keszeg nevetett.

— Sohse fáradj vele, hiszen a tündérkirály birodalmában aranyokon járhatsz és gyémántkavicsokon gurigázhatsz.

Erzsike roppant megörült.

— Jaj, de jó lesz. Teleszedem minden zsebemet. Viszek majd Sárinak is, Zsuzsinak is. Az ékszereiket ők is a koronás bazárban vették.

Még mélyebbre szálltak és végre eljutottak a tündérr király birodalmába. Mesés kincsek heverték mindenütt. Ezüsföldek között aranyerdők ácsorogtak és a sok gyémánts szem úgy csillogott a füvek között, mintha a dér lepte volna be a rétet.

A királyi palota gyémánts-rubintos oszlopokkal, vert aranyból való lépcsőkkel díszelt. Csodálatos muzsika szólt benne szakadatlanul.

Az udvarán annyi szolga sürgött-forgott, hogy fele sem kéne, de mindegyik tett-vett valamit. Ölbetett kézzel egyik sem tátotta a száját.

— Nézd, ott vannak a halászok is, akiket elnyelt a tó.

Az udvar sarkában egy csomó ember foglalatoskodott.

— Nini, ott ül köztük az öreg Szürszabó Balázs bácsi is, aki tavaly veszett a tóba, mert bekáfoltt. Ismertem az öreg. Édesapám temette volna el, de az öreg kiszökött a markából: máig sem lelték meg.

— Nem is lelik. Nagyon sok halat elpusztított az öreg. Büntetésből idecipelték a csukák a kollégái közé.

— És most hálót kötnek, amint látom.

— Nem jól látod: hálót oldanak. Ezt büntetésből teszik. A szárazföldön mindig hálót kötögettek. Amennyit ott kötögettek, annyit oldanak itt.

— Unalmas multság lehet.

— Nem jókedvükből teszik, hidd el.

Erzsike a pirosszárnnyu kis keszeg kalauzolása mellett bejutott a trónterembe, ahol a király ült. Szanaszét annyi kincs hevert, hogy a jövő-menők rátapostak, semmibe sem vették, a király mégis egyszerű nádszéken ült és a ruháján még csak egy pityke sem ékeskedett.

Nem volt szép ember. Legalább is Erzsikének nem tetszett. Olyan potykaszája és harcsabajusza volt. Mintha az ujjai között uszóhárttyák lettek

volna békakarmokkal. Ez is király? Inkább körmös csuka. De ha mindenki azt mondja, hogy király és ennyi kincs fölött szabadon rendelkezik, akkor mégis csak király.

És aki király, az mégis csak király: nem rektor, nem asztalos és nem is káplán.

(Annyi ugyan szent igaz, hogy a kakasos káplán sokkal takarosabb ember.)

— Mi járatban van itt a kisasszony? — tüntette ki megszólításával Erzsikét őfelsége.

— Idehozott a kis keszeg. Egyébként is óhajtottam felségednél tiszteletemet tenni.

— Honnan jött?

— Nagytiszteletű ur házatól. Én a papkisasszony vagyok, az Erzsike.

— Igen? Már emlékszem. Kiséretemmel többször uszáltam arra, mikor fürdött.

(— Szemtelen! — gondolta Erzsike, de nem mondta ki. A királyokkal nem jó ujjat huzni.)

— Mit óhaj?

— Szeretnék egy szakajtó gyémántot, egy fél zsák aranyat, ha már itt vagyok.

A király nevetett.

— Milyen bohóság! Kisasszony elfelejti, hogy örökre nálunk marad és ezekkel a haszontalanságokkal itt annyira megy, mint ha egy szakajtó földet vagy egy fél zsák homokot kérne. Nekünk mindegy, akár a gyémántra vagy a homokra, akár az aranyra vagy a földre taposunk. Azt kérde, hogy milyen szolgálatot vállalna szívesebben? Nem bűnös lélek, nem vétkezett a birodalmunk ellen, hát szabadon választhat magának mesterséget.

— De felség, én haza akarok menni.

— Aki az én birodalmamat átlépi, az innen ki nem szabadul.

— Mit beszél felséged?

— Akit a mi birodalmunk magába fogad, azt többé el nem eresztí.

— Azt szeretném én látni! — fenyegetőzött Erzsike. — Nekem is vannak körmeim.

— Ezeknek mindössze annyi hasznát vehetné,

hogy rágicsálhatná, ha ráérne. A mestersége nem enged ilyesmire időt.

— Micsoda? Itt még manikűrözni sem lehet?

— Nem futja az idő, mert dolgozni kell. Mihez ért legjobban?

— Voltaképen semmihez, tehát mindenhez egyformán.

— De főzni csak tud?

Ha a mama nincs otthon. De a papám mindig panaszkodott, csak a káplán ur dicsérte.

— Majd itt megtanítják főzni.

— Nem akarok szakácsnő lenni.

— Milyen pályát választ?

— Színésznő szeretnék lenni.

— Tud énekelni?

— Azt hiszem. Még nem próbáltam. Felségednek nincs szüksége udvari kamaraénekesnőre?

— Egy csöppet sem. Itt állandóan szól a muzsika és a szirének éneke.

— Felséged nős, özvegy vagy agglegény?

— Egyik sem. Csak legény vagyok. Miért?

— A királynéi pálya ellen nem volna kifogásom.

— Szóval trónra vágyik?

— Igen, de egy kissé formásabbra, mint az öné. Nálunk a trónok aranyból vannak és nem nádszék-ből

Az én birodalmamban nincs hivalkodás. Megelégszünk az egyszerűbb butorokkal is. De tudja, hogy a királynénak mi nálunk a hivatása?

Csak gondolom. Az uralkodás gondjainak a megosztása kedves férjével.

— Jó is lenne! Ez nem volna egyéb a naplopásnál, hiszen nálunk az uralkodónak annyi gondja sincs, mint egy mákszem. Itt a birodalom dolga rendben van és aki hozzányulna, csak összegabalyítaná. Nálunk a királynénak kell legkorábban fölkelni és legkésőbbben feködni.

— Köszönöm, ebből a méltóságból nem kérek. Bárók, grófok, hercegek vannak itt?

— Nem ismerjük az efféle rangokat. Itt mindenki egyszerű polgár.

— Elég furcsa. De csak egy-két minisztere van felségednek? Azt se bánnám, ha miniszterné lennék.

— Nincsenek minisztereim. Már mondtam, hogy a mi birodalmunk szénája rendben van és aki hozzányul, összegabalyítja. A panamák nálunk nem divatoznak. Itt a miniszterek hamar beadnák a lemondásukat.

— De csak egy főszolgabíró kerül?

Minek az? Itt nem divat a hivatalos grombaskodás.

— Rektor sem akad?

Itt mindenki rektor: egyik sem tud többet a másikkal.

Egy asztalos van kéznél?

— Nem vagyunk ipari állam. Akinek valamire szüksége van, maga megcsinálja.

— Egy kicsit maradiak. De már csak van egy darab káplánjuk?

— Ahol nincs pap, minek oda káplán?

— Micsoda? Hát felségedék pogányok?

Nem vagyunk. A templomát és papját ki-kí a lelkében hordja.

Szóval az én számomra nincs megfelelő állás a felséged birodalmában. Tehát én visszamegyek a falunkba a szülőimhez.

— Az már lehetetlenség. Egyébként is úgy tudom, hogy a kisasszony mindig haragudott a falujára, mindig elvágyódott a szülei háztól. Beteljesedett a vágya. Tessék valami hasznos mesterséget választani, mert a munkakerülést nálunk szigorúan büntetik. Egy napig gondolkozzék, aztán majd határozzunk.

A király elbocsátotta Erzsikét, aki szomorúan huzódott meg az udvar egyik sarkában. Nagyon fájt a rabság. Rettentően megbánta, hogy kíváncsiságának engedett és bekukkantott a tündérkirály birodalmába.

Hát ez is király? Érdemes volt ezért idáig törekedni? Olyan mint a többi. Olyan mint egy sült hal. Ha jól látta, őfelsége kopoltyuk segítségével lélegzik. Brrr. Csak innen megszabadulhatna, csak még-

egyszer otthon lehetne a szüleinél, sétálhatna a kertben, főzhetne a konyhában. Nem keserítené többet sem az édesapját, sem az édesanyját. Nem lenne pipaszagu a rektor és enyvillatos a másik sógor. A főszolgabíró sem bolondítaná és a káplánt se nézné Rózsa Sándornak. A fekete kakast is megetetné naponta.

Szegény káplán! Hová is lett mellőle? Együtt csónakáztak, együtt buktak a tóba. Talán beleveszett. Hiába papolta, hogy nem kell a halaeskákat bántani, megenni, mert a halak nem lesznek hozzá ilyen irtalmasok és bizonyára fölfalják őt az ősei atyafiai.

Keserves sirdogálását meghallotta a pirosszárnyu kis keszeg.

Miért sírsz, papkisasszony?

— Eredj tőlem, te kis hálátlan! Te vezettél ide, ahonnan nincs többé szabadulás.

— Magad akartál idejönni.

— Mért csábitgattál? Most itt kell elpusztulnom.

— Jótét helyébe jót várj. Ha a birodalom strázsái elszunyókálnak, majd érted jövök és visszaviszlek a szárazföldre. Jó lesz?

— Még meg is csókollak érte. Ha kívánod, elviszlek magammal, üvegmedencében tartalak, kalácsmorzsával etetlek.

— Köszönöm. Én a magam birodalmából nem vágyakozom sehová. Ha én innen valamikor kikerülök, félek, hogy nem üvegmedencébe, hanem tepsibe jutok. Nem engem etetnek, hanem engem esznek.

— Ahogyan gondolod. Csak ne feledkezzél meg rólam, mert ha huszonnégy óra letelik, a dologkerülők börtönébe csukat a királyotok.

A hal nem ember: a hal megtartja a szavát. A ti fajtátok közül került ki az az egyszeri tót is, aki a tóparton késsel vakarta már a kárászt és szegény kárász a rettentő fájdalmak közben utolsó erőfeszítéssel visszaugrott a tóba. A tót hátradugta a kést és úgy csalogatta vissza a halaeskát:

— Potyszem, kárász, nincsen kés; potyszem, kárász, nincsen kés.

— Elég mafla volt az az ember, elhiheted. Én

nem bántalak, én megjutalmazlak. Mindennap a parton várlak és megetetlek.

Ezt én nem kívánom. Te visszaadtad az én életemet és én is visszaadom a tiédet, csak várj.

A kis keszeg elsurrant. Tilalmas helyeken járt. Beesteledéskor került vissza. A papkisasszony már türelmetlenül várta.

Mi jó hirt hoztál?

— Azt, hogy megszabadulsz. Beszöktem a király páncélszobájába és a hetedik szekrényének hetedik fiókjából varázsitalokat laptam.

— Mutasd.

— A te kezedbe nem adom, mert elváltozik. Ebben az üvegcskében olyan folyadék van, hogy aki abból egy csöppet a nyelvére vesz, az elveszti a józan esztét és részeg lesz. A strázsák ilyesmiért bomolnak. Leginkább kefekötők és kántorok voltak földi életükben és ebben a tóban pusztultak el. Még így sem ittak eleget, mert folyton szomjaznak. Ezzel a strázsákat elaltatom.

Még másik két üvegcse is van nálad.

A sötétben nem láttam jól, hogy melyikre van szükségem és ezeket is kicsentem.

Erzsike kíváncsiskodott:

— Hát azokban milyen varázsital van?

— Aki ebből iszik, annak a lelkéből kitörülődik minden emlék. Nem ismer többé senkit. Mintha újonnan született volna.

— Hát az a másik milyen?

Aki ebből iszik, azzá lesz, ami akar.

— Jaj, kedves kis keszegem, adj nekem egy csöppet mindegyikből.

— Félek, hogy megbánod.

— Ne törődj vele!

— És ne feledd, hogy ezeknek az italoknak a hatása csak rövid ideig tart.

— Szeretném kipróbálni.

— Előbb a strázsákat itassuk le.

A kis keszeg eltűnt. Nemsokára visszajött.

— A strázsák már becsiptek és egymást letartóztatták. Mire odaérünk, alszanak. Gyerünk!

Kirohantak a tündérkirály toálatti birodalmából. Erzsike már a parton volt és egy csónakban himbálódzott. A saját csónakjuk volt. A sötétben látta a falujuk tornyának a csillogását. Azt is hallotta, hogy a káplán kakasa éjjelre kukorékkolt. Már szeretett volna hazarohanni, de eszébe jutott a varázsital.

— Kis keszeg, adj egy csöppet abból, ami mindent elfeledtet velem.

— Nem bánod meg? — kérdezte a csónak mellett fölbukkanó halacska.

Nem.

— Legyen meg a te akaratod.

Csak egy csöppecskét ivott belőle és egyszerre elfelejtett mindent. Idegenül tekintgetett szét. Nem ismerte a helyet, nem tudta, hogy melyik falu tornya, melyik kakasnak a szava hívogatja. Még tán azt is elfelejtette, hogy ő kicsoda. A holdvilág sütött. A tó tükrében pillantotta meg karsu, szép alakját. A kezével megsimogatta bársonyos arcát, selyemhaját.

De már nem tudta, hogy a kis keszegecskénél levő második üveggel mit csináljon.

Igyál ebből is.

— Mi ez?

Varázsital, te meg egy szép lány vagy. Mi szeretnél lenni?

Színésznő, híres művésznő, akiért bolondulnak, de aki senkit sem szeret. Olyan, akinek a szeme átlát a sziveken és tudja, hogy mi lakozik azokban.

Jól van. Igyál ebből, de vigyázz, mert a varázs nem tart örökkéig.

Erzsike ivott.

Abban a pillanatban a csónak üresen himbálódzott a tó csillogó tükrén. A kis pirosszárnyu keszeg is eltűnt; elnyelte a tündérkirály birodalma.

VI. FEJEZET

Olyan művésznőről, aki a szivekbe lát.

A művésznő diadala teljes volt.

A Nemzeti Operaház még nem látott ilyet, mióta a fundamentumát lerakták. Azt mondják, hogy a megboldogult uralkodó a fundamentum lerakásakor nagy ceremónia kíséretében kalapáccsal egyet ütött a kövére. A mostani uralkodó többet ütött, minden ceremónia nélkül százat is ütött tapasztolás közben a saját tenyerébe, az udvari páholyban igen lelkendezvén a sikernek. A szárnysegédet, a fülébe sugott üzenettel, küldte a művésznő öltözőjébe.

A szárnysegéd az udvari páholyban is összeütötte a bokáját, meg a művésznő öltözőjében is. A szárnysegédnek egyéb dolga sincs: egész nap a bokáját ütögeti. Nem csoda, ha a szárnysegédek bokái öreg korukra megtyukszemesednek.

Drága művésznő — mondta ütögetés után mély meghajlással —, Ófelsége üdvözlését hozom. Tessék! Ez volt az. Emez pedig az enyém — és a művésznő kezére csókot nyomott.

Erzsike, a drága művésznő — mert ő volt az, más nem is lehetett — mosolygott.

Köszönöm. Nem cserélte össze az üdvözléteket?

— Nem. Ófelsége az enyémhez hasonló üdvözléseit nem bizza másra; személyesen szokta átadni. Éppen azért küldött, hogy kérdezzem meg, mikor

fogadhatná, drága művésznő, felséges urunkat magánkihallgatáson?

A drága művésznő megmondta. A szárnysegéd megegyeszer meghajolt, megegyeszer kezét csókolta, hármat lépett hátrafelé és megegyeszer összeütötte a bokáját.

A művésznő nagyon boldog volt.

Ebben a pillanatban nem tudta, hogy melyiknek örüljön jobban: az uralkodónak-e vagy a szárnysegédének? Az uralkodó már ünnepelt egy tucat koronázási évfordulót és az udvari orvosok segítségével nélkül tisztességesen köhögni sem tudott; de a szárnysegéd még az udvari orvosokat is fölülmulta egészségben, erőben, fiatalságban, nyalkaságban.

Aztán a drága művésznő — azt mondják róla, hogy nagy gondolatolvasó: a szívekbe lát, a vesékbe pislant észrevette, hogy az érdemrendes blúz alól ki-kivillan a szív tájékaról egy fénysugár Ennek az embernek tűz ég a szívében. Figyelemreméltó jelenés és megbecsülendő.

De hát a király mégis csak király és a szárnysegéd nem az. A szárnysegéd sütkérezhetik egy másodrangú csillag fényében, de az elsőrendű csillag csak egy király fényében sütkérezhetik.

Különben is a művésznő dicsőségének koronája lesz az, amikor egy uralkodót lát a teásasztalkájánál és megengedi neki, hogy mellette a diványon helyet foglalhasson és a művésznő saját töltésű cigarettáit dicsérgesse.

Máról-holnapra ugrott föl a művésznő a sikernek erre a polcára. Azt sem tudják, honnan szedte-vedte magát. Érdekes, hogy gyermekeveiről senkinek sem nyilatkozott. A sajtó is csak találgatta, amikor azt híreszte, hogy anyja mosónő volt. Ez a demokrata sajtó volt. Az arisztokrácia sajtója másnap kisütötte, hogy anyja grófnő volt. Megkérdezték magát a művésznőt, hogy mit szól a sajtó veszekedéséhez:

— Nem olvasom. De nem is az a fontos, hogy mi voltam, szobalány-e vagy grófkisasszony, hanem az, hogy mi vagyok.

— Így csak egy demokrata lélek beszélhet — konstataulta a demokrata sajtó.

— Ez a nyilatkozat a művésznő előkelő származására vall — szögezte le a főurak közlönye.

A művésznőt igazán nem érdekelte ez a szóbeszéd, hiszen voltaképpen maga se tudta, hogy melyik rózsabokorban jött a világra. Csak azt érezte, hogy nagyon boldog, hogy minden pályatársnőt legyűrt, hogy minden álma teljesül, hogy mindenki bolondul utána és hogy ő senkit sem szeret.

Nem csodálkozott rajta, hogy így van. Ugy érezte, hogy ez így jól van, ennek így kell lenni és ahogyan kottából énekel, úgy kottából él is: előre megkomponált melódia hangjegyei szabályozzák az életet. Ki volt a szerző? A jó Isten tudja.

Naponta egész sereg levelet hozott a posta. Szerződés-kínálgatások, meghívások között halomszámra akad szerelmeslevél.

Szegény bolondok! Mielőtt tűzbe dobta, elolvasta valamennyit. Nem érdekelte egyik sem, de a kíváncsiság nem engedte, hogy olvasatlanul hamvadjanak el a szerelmi ömlengések.

A komornája volt a titkárnője. Ez segített neki a levelek fölbontásában és máglyára való hurcolásában. Sokszor még ágyban volt, a teáját szüresülgette, amikor a komorna már az ollójával vagdosta a borítékokat.

— Olvassa, olvassa. Ma fáradt vagyok.

A komorna egyenkint futotta át és dobálta le a szönyegre. Röviden ismertette a tartalmát.

— Egy bankár. Az első felesége grófnő volt. Rendkívülények között elváltak. Semmi botrány. A bankja szilárd. Évi jövedelme másfélmillió aranykorona. Szerelmes.

— Mit akar? Énekeljek a születésnapján?

— Ellenkezően. Egyáltalában többé ne énekeljen, hanem legyen a felesége.

— A számár!

— Tetszik ismerni? Ismételten kijelenti, hogy nagyon szerelmes. Becsületszávára fogadja.

— Hazudik. Szeretne a bankjának ingyen reklá-

mot. Már ájultozott nálam az Operában. A szíve spongya.

— Száraz?

— Vizes. Ez ugyan nem fog tüzet. Tovább!

— A gróf megint ir. Nem kívánja, hogy a színpadtól visszalépjen, de a kezére okvetlenül számít.

— A kezemre? A jövedelmemre inkább. Jobban mondvá az akarja, hogy az én kezem fizesse ki azt az adósságot, amit az ő keze fölszedett. Vagyis mint jó keresztyén alkalmazkodik a tanításhoz: ne tudja az egyik kéz, hogy mit csinál a másik. Persze, ez is szerelmes.

— Kétségbeesésig. Öngyilkossággal fenyegetődik, mert a szíve .

— Haha! Ismerem a szívét. Nem sziv, hanem zsemlye.

— Legalább tejes?

— Vizes. Ez sem szikrázik, amíg ez a gazdája viseli. Nos?

— A miniszter őexcellenciája megújítja a kérését.

— Majd ha fagy Nem akar kevesebbet, mint azt, hogy a legközelebbi alkalommal Ófelségének ajánljam bárósításra. Mért engem választ ilyesmire? A kedves szüleit kellett volna jobban megválasztania. Nem kéri a kezemet?

— Nem, de csak azért, mert az excellenciás aszszony, fájdalom, még jó egészségnek örvend, de ha az excellenciás ur véletlenül abba a szerencsés helyzetbe kerül, hogy a szívével szabadon rendelkezik ..

— Hagyja! Ismerem a szívét. Nem sokat ér.

— Mégis?

— Mint a többi marhabelsőrész kilónkint a piacon. Hideg és rágós. Mi van még?

— A püspök ur kéri, hogy énekeljen a szegény gyermekek fölruházására.

— Szívesen.

A tábornok ur szívesen venné, ha kedves leánya esküvőjén az egyházi szertartásnál

— Énekeljek vagy misét mondjak? Nagyon egyoldalú kérés. A tábornok ur sem fog az én esküvő-

mön misét mondani vagy szólót énekelni. Irja meg neki, hogy irtózom a házasságtól és a templomban mindig berekedek. Majd a törvényszéken énekelek a válás kimondásakor. Gyerünk csak!

— Az udvari cukrász kéri, engedje meg a művésznő, hogy sajátkészítésű mandulatekercseit a művésznő nevére Várhegyi Margit-tekercsnek keresztelje.

Nem tekeressel az én nevemmel. Engem a vendégei ne faljanak föl. Aztán ha valaki elrontja a gyomrát, engem átkozzon?

— Ezek ujságírók levelei szerelmi és házassági ajánlatokkal.

— Szegény fiuk. Kevés a fizetésük. Ezeket ne a többivel, hanem külön dobja a tűzbe. Megérdemlik ezt a kis figyelmet.

— Egy zeneszerző ajánlkozik, hogy új operát ír a művésznő részére.

Elkészt. Az ő operáit már mások régen megírták. Mi az a hosszú?

— Régi nóta attól az öreg paptól, aki azt irogatja, hogy a képeslapokból ráismert a művésznőben az ő elveszett lányára. Ha kell, az egész falut bizonyoságnak hozza, hogy Várhegyi Margit tulajdonképpen Bárány Erzsike.

A művésznő végigsimitotta a homlokát.

Bárány Erzsike? Most hallom először.

Valami bogaras bácsi lehet.

— Mindenesetre. Válaszoljon neki, hogy legyen nyugodt, a művésznő maga is segítségére lesz, hogy az elveszett lányt megtalálhassa. Az ilyen tiszteletre méltó betegséggel szemben kiméletesen kell eljárunk. Ha a főkapitány itt lábatlankodik, juttassa eszembe, majd megkérem, hogy nyomoztassa ki valahol azt a Bárány Gizikét, vagy hogy is hívják, ne hogy az öreg pap nekem kellemetlenséget csináljon.

— Meglehet, hogy Erzsike afféle pipa. Valahol kóristanó vagy kassziroskisasszony

— Nem tudhatjuk. Csináljon fürdőt, addig szunyókálok és aztán próbára megyek.

Igy teltek a drága művésznő napjainak reggeli

órái. A többi órák is igen kellemesek voltak. Térdig járt a virágban, ellepte a dicsőség babérkoszorúja. A fővárosi fiatalság kitűnő fiákereslónak bizonyult: esténként kocsin a lakására huzgálta. Mi kellett még? Hogy a király is a kezét csókolgassa? Hát megtörtént az is.

A szárnysegéd bokaütögetése után következő napon a művésznő már előkészületeket tett a felség fogadására.

A felséges ur nagyon pontos volt. A kitűzött időben minden ceremónia nélkül megjelent. Csak a főhadsegédet hozta magával. Az orvosok nélkül nem tudott egyfolytában huszonnégy óráig sem lélegzeni, ámde a szárnysegéd nélkül egy felórára sem tudott volna elmozdulni. Amíg a szárnysegéd a szalonban a művésznő koszoruit, fényképeit és egyéb csecsebecséit nézegette, addig a felséges ur a művésznő budoárjában egy kis asztalka mellett a teáját kevergette.

Mit mondhat egy király a művészet királynéjának? Szépeket.

A művésznő megköszönte a bókokat és visszaadta, dicsérvén az uralkodóban azt a tökélyt, ami milliók sorsa fölé emelte.

Egymás mellé ültek, úgy beszélgettek. A művésznő sem volt veszedelmes a királyra, őfelsége sem a művésznőre, aki figyelte és észrevette, hogy ha a király most azt mondaná, hogy szereti, hát nagy megerőltetésébe kerülne visszafojtani a nevetést. Tisztán látta, hogy a király szívében egy morzsája sincs a szerelem tüzeinek. Kiegett, sötét. Egy picinyke fényszilánk sem foszforeszkál benne. Még akkor sem, mikor a kezét megfogja, megszorítja és az ajkához emeli.

Ez nem is baj. A művésznő hiúsága betelt ezzel a csókkal, amit koronás fő cuppantott a kacsójára. Ő többet nem akart. Nem vágyott arra, hogy ősrégi dinasztiai koronás sarjai párbajt vívjanak vagy marólugot iganak érte. Ennyi is elég. Hiszen a királyi méltóságnak nincs arra szüksége, hogy szerelmet hazudjon, mint a bankár vagy a gróf. Az ő egyénisége

enélkül is értékes a művésznőre, ha egyszer a pam-lagon mellette ül, a kezét fogja és megcsókolván, arról beszél, hogy hazánk jövődő fölvirágozása körül milyen szerepe lesz a művészetnek és hogy az olasz muzsika mennyire fölötte áll a cigányzenének.

Ez is elég. A művésznőt ez már boldoggá tette. E történelmi percek alatt — amikor egy ország királya és a művészet királynője együtt voltak észrevette, hogy a szalonajtónak a kulcslyukán világosság szűrődik be. Egy kis fénysugár szemtelenkedett be a budoárba. Honnan? A művésznő sejtette. A főszárnysegéd az ajtónál hallgatódzik és a szíve közel esik a kulcslyukhoz: bevilágít.

A király összeütötte a bokáját, a főszárnysegéd hasonlóképen csinált és ahogyan jöttek, elmentek. Hogy hányadik lépcsőig kísérték őket a művésznő, nem tudatik bizonyosan.

Az már aztán bizonyosan tudatik, hogy a komorna kezeit tördelve rohant be a művésznőhöz.

— Még most is tör a hideg. Jaj, mi volt itt!

Beszéljen, mi volt itt?

— Nem hallott be a lárma?

— Nem hallottam semmit.

Az a bogaras falusi pap itt járt. Magas, ősz ember, fekete gérokban. Mit akar? — kérdeztem. — A lányomat keresem. Hát ki az ur? Én az édesapja vagyok. A művésznőnek nincs és nem is volt édesapja — mondtam —, mert külföldön született. Az nem igaz, mert ő a Velencei-tó partján született. Az édesanyja is itt várakozik a kapuban. Mutatott egy fényképet is. Szakasztott olyan, mint a művésznő. Nem szebb, de nem is csunyább. Mondtam, hogy téved, mert a művésznőnek se apja, se anyja. Különben is most a király őfelsége vizitel, hát nem lehet háborgatni. Erre ő még hangosabban beszélt, hogy ő a művésznő előtt nagyobb ur, mint a király, mert a király csak király a művésznőnek, de ő az édesapja. Erővel be akart rontani. Szerencse, hogy itt volt a főszárnysegéd. Lecsitította, hogy várjon. Leült. Addig telefonáltunk a rendőrségre és a detektívek

kocsiba ültették az öreg urat meg a feleségét és elvitték a bolondok házába.

A művésznő elszomorodott.

— Igazán kár értük. De talán ott kigyógyulnak ebből a rögeszméből. Ha ráérek, majd meglátogatom szegényeket.

Megint színpadon volt a művésznő. Minden énekszámát falrengető tapsvihar követte. Az udvari páholyban is ültek. A művésznő oda-oda nézett, de hirtelen más vonta magára a figyelmét. A második vagy a harmadik sorban egy fiatalember ült. A művésznő csudálatos képességű szeme látta, hogy annak a szíve úgy lángol, hogy a fényessége betölt mindent. Ilyen szívet még ő sem látott. A főszárnysegéd szíve olyan hozzá képest, mint kőrisbogárfény a napvilághoz.

Ki ez? Honnan jött ide? Az arca nem ismerős, legalább nem emlékezik rá. Fekete, göndör haj, szénfekete bajusz, villámló szemek. Olasz vagy cigány? Gróf vagy betyár? De az a szív, az a szív, hogy lángol és csak érte lángol, mert ő a másért epedő szerelem tüzét nem tudja meglátni.

Most már nem az udvari páholy felé nézegetett, hanem az a szív érdekelte. Minden figyelmét lekötötte. A karmester pálcáját nem is láthatta a fényétől.

A tündérkirály páncélszobája hetedik szekrényének hetedik fiókjából kiesent varázsital elvesztette a hatását.

A művésznő — csodák-csodája! — egy gixer után elakadt.

Várhegyi Margitból e pillanatban Bárány Erzsike lett.

Az emlékezete visszatért és újra papkisasszony volt.

Ugy nézett körül, mint ha álomból ébredt volna föl. Megijedt a közönségtől, a lámpáktól, a zenekartól, a rá-rákopogó karmestertől.

A rendezők a színpadra rohantak és el akarták vinni.

— A művésznő rosszul lett.

Az első sorból fölemelkedett egy fiatalember és hatalmas hangon felszólt hozzá:

— Erzsike, itt vagyok!

Erzsike kiugrott a rendezők markából és egyenesen a fiatalember nyakába zuhant.

— Jaj, drága kakasos káplánkám, csakhogy megtalálalak!

VII. FEJEZET

Kakaskukorékolás, mely szomorúságból vidámságra ébreszt és még a klostrom macskája végezetül.

— Édesanyám, hol vagyok?

Éjfél körül járhatott az idő. Pokoli sötét volt. Az eső javában szakadt, A szél zugott és a parton öszsetört hullámok keservesen panaszkodtak.

A tiszteletes ur éppen Robinson históriáját idézgette az emlékekbe. Mit is csinált ő hasonló esetben? Hogyan lehetne itt világosságot gyujtani, hogy láthasson és tüzet teremteni, hogy a kifacsart ruhákat megszárihassa? Hogyan lehetne tájékozódni arról, hogy tulajdonképen hol is vannak? A hullámokkal való élethalál-harcban teljesen elvesztette a topografiai ismereteit. Hiszen csak pirkadjon ki, mindjárt tisztában lesz a helyzettel. A kisasszony mélyen aludt. Tökéletesen kimerültek az idegei. Majd az álom visszaadja az erőt. Csak pihenjen.

Ahán, most már fölébredt. Szegényke az édesanyját keresi. Azt hiszi, hogy otthon van. Akármilyen nehezen esik is, de muszáj kiábrándítani; meg kell vele ismertetni a helyzetet.

Erzsike még hangosabban szólt:

— Édesanyám! Alszik?

— Ne ijedjen meg, kisasszony, nem a kedves mama van itt, hanem én, a káplán.

Erzsike még nem volt tisztában az állapottal.

— Hát hogyan került ide? Hol van? Én nem látom.

— Jobb is, ha nem látsz — gondolta magában a káplán, akinek hatalmas testén csak úgy repedezett a másra szabott és most bitorolt fürdőköpnögy.

— Itt kuksolok az ajtóban, instálom. Lesem a hajnalt.

De hát hol vagyunk?

— Azt szeretném tudni magam is. Egy a bizonyos, hogy Isten segedelmével jó helyen vagyunk. Valami fürdőkabinban.

— Rettenetes! Hogyan jutottunk ide?

— Az ég kegyelméből. Emlékszik rá, hogy csónakáztunk.

— Persze. Még arra a kis pirosszárnyu keszegre is emlékszem, amit a tóba visszaeresztettem és maga olyan furcsákat beszélt róla, hogy egész éjszaka halakkal álmodtam.

— Halakkal álmodni esőt jelent. Már meg is kaptuk. És arra is emlékszik, hogy a vihar a tó közepén nyomott bennünket. Egyik evező a másik után tört el. Jég paskolt bennünket.

— Tudom, tudom; maga betakart.

Aztán a csónakunk fölborult.

— Juj, ne is mondja! Erre is emlékszem.

Aztán együtt usztunk, ameddig csak birtunk.

— Erre is emlékszem. Én nem birtam tovább, lemerültem. De mondja, tiszteletes ur, csakugyan meghaltunk?

— Dehogy! Ez nem a másvilág, hanem egy fürdőkabin.

— Jézusom, én éjszakának idején egy fürdőkabinban vagyok magával. Menjen ki, tiszteletes ur.

— Ne tessék kiküldeni, amíg el nem áll az eső. Még javában szakad: hallja?

— Hallom, de ez rettenetes! Legalább mondja, hogyan halászott ki engem ide?

— Megfogtam és kiusztam. Szerencsére nem sokára partot ért a lábam.

— Erre én nem emlékszem.

— Elhiszem. Arra sem emlékezik, hogy a vihar elől ide menekültünk. Én feltörtem az ajtót.

— Ezért még becsukják.

— Nem bánom, de előbb majd vezessenek ki. Aztán arra sem emlékezik, ugy-e, hogy itt fürdőruhákat találtunk. A csuromvizes ruhákat ledobta magáról.

— Én? És maga addig hol volt?

— Magam sem tudom, mert olyan pokoli sötét volt, hogy az orromig sem láttam. Egy fürdőköpnegybe takarózkodt és lefeküdt. Most ébredt föl.

Erzsike álmélkodott.

— Semmire sem emlékszem. Csak azt tudom, hogy nagyon furcsákat álmodtam. Majd egyszer elmondom. Hány óra lehet?

— Gondolom, éjfél.

— Szent Isten, eddig kimaradni! Majd kapunk otthon.

— Azt hiszem én is. Csak az vigasztal, hogy a nagytiszteletű urék megnyugodnak abban, hogy a vihar elől földél alá huzódtunk és várjuk, amíg az idő könyörületes lesz hozzánk és hazaenged.

De hogyan jutunk haza és mikor?

— Bizonyos, hogy reggelnél előbb nem. Az idő hüvös és a ruhánk vizes.

— Nem fázik?

— Nem, mert én is leltem a kisasszonyéhoz hasonló uniformist a szögön.

— Ebből még baj lesz. Én félek.

— Ne féljen. A főszolgabíró majd csak kiránt bennünket.

— Én sohasem lépem át máskor a házunk küszöbét.

— Bár most sem léptük volna. Az ilyen kalandos kirándulásokat nem nekünk találták ki.

— Legjobb az ilyeneket csak könyvekből olvasni. Még náthát kapunk. Hol a cipőm?

— Azt is levetette. Merő víz volt. Én is mezit-lábasan toporgok itt.

— De hát üljön le.

— Vizes a deszka. Az eső bever.

— Rettenetes. Én min fekszem?

— Egy öreg diványon. A kabin gazdája alkalmasint a hajótöröttek részére hozta ide.

— A lábamnál van egy kis hely. Huzódjon oda.

— Megköszönöm. Mit álmodott?

— Bolondokat. Ami eszembe jut belőle, elmondom.

Erzsike elmondta a kopoltyus királyt, a kis keszeg varázssitalát, a művésznői pályát, a spongyasziveket, meg azt a lángoló szívet, amit a színpadról látott.

— És kié volt az a lángoló szív?

Erzsike akadozott.

— Az? Nem is tudom. Talán a.. Megmondjam?

— Ha akarja.

— Sötét van, meg merem mondani: a magáé! Ugy-e, bolond álom?

— Nem bizony; egy szikrát sem az.

— Nem látom, hogy olyan nagyon lángolna a szíve, pedig ebben a sötétben észrevehetném.

— Nem merek szólani, mert megharagszik, mint a csónakban.

Egy kicsit hallgattak.

— Most nem vagyunk a csónakban — törte meg a csendet a leányzó.

A káplán keze már az Erzsike kezét fogta. Lehajolt hozzá és meg is csókolta.

Erzsike nem kapta el. A káplán ur érezte, hogy az a pici kéz erősebben, erősebben szorítja az övét.

— Most maga meséljen.

— Milyet?

— Olyat, ami elaltat. Ugy érzem, hogy még fáradt vagyok. Jaj, szegény édesanyámék!.. No, kezdje: Egyszer volt, hol nem volt. Már a szememet is behunytam.

A tiszteletes ur meséjét kakaskukorékolás szakította félbe. A káplán fölugrott:

— Hallotta?

— Hallottam.

— Tudja, mi kukorékol? A fekete kakas. Megismerem száz közül is.

— Igen, a mi fekete kakasunk! Eljött értünk.

A boldogság, az öröm tuláradt a szívükben. A

káplán lehajolt és megcsókolta a leányt. Az vissza-
csókolta és nem zavarta ki az esőre.

Ugyan bolondul tette volna.

*

A nagytiszteletű uréknál egész hajnalig virrasztott a mécs. A szivekben helyet-helyet cserélt az isteni oltalomban való megnyugvás és a sötét kétségbeesés.

A nagytiszteletű ur ki-kisélt a folyosóra, leste a vihar elmulását, az eső megszűnését. Lelke kikiröppent a tóra, mintha segítséget vinne a veszedelembe sodródottaknak, mintha kérdezzetné a hűlámokat:

— Nem láttátok őket? Fönt vagy alant járnak?

A plébános ur nem távozott el papi társa mellől. Vele maradt a megpróbáltatásnak óráiban. Hol imádkozgatott, hol a pipáját szivogatta.

A szolgabíró szomorú volt. Tehetetlensége is bántotta és nagyokat sóhajtozott.

A főúr rá-rászólt:

— Ne sóhajtozzék az ur; ez nem segít rajtuk. Vagy az bántja, hogy a vihart nem lehet elmákosolni, letartóztatni és bedutyizni? Csak most látja, ugy-e, hogy a földi hatalom nem ér egy fagarast?

— Elhiszem, szentatyám, de úgy látom, hogy az egyház hatalmával sem sokra megyünk.

Ha az isteni oltalom mellénk szegődik, mindenre mehetünk. Az Uristen pedig inkább a mi könyörgésünkre hajtja kegyes fülét — ahogyan a zsoltár mondja — mint a főszolgabírák parancsára.

— Bár úgy lenne, szentatyám. Én, megvallom, aggódom.

— A kishitűek így cselekszenek az ő elméjükben. Az ur sem kivétel.

A nagytiszteletű ur megvigasztalta a párnák közt sóhajtozó élettársát és a virrasztók közé visszatelepedett.

— Megállt a szél. Az eső is alábbhagyott. Mindjárt virrad.

— Akkor ők is mindjárt itthon lesznek. Nem kell kétségeskedni.

— Az én szivemen — mondta a nagytiszteletű ur — nem lesz urrá a kétség. Akármi történjék, én megnyugszom az Isten akaratában, mint Jób tévé: Az Ur adta, az Ur elvette.

— Jó, jó, barátom, de még nem tartunk ott. Nincs okunk arra, hogy ebben a kis kalamitásban mindjárt a Jehova büntető kezét keressük. Meglássátok, annyi az egész, hogy messze föléveztek, nem volt idejük visszatérni és a vihar beszorította őket valahová. Reggelre itthon lesznek. Én nem féltém a káplánt, mert helyén van az esze is, meg a karja is. Erzsikét sem féltém, mert a káplánnal van. Egyébként is velük van az Isten és nem a — főszolgabíró.

A főszolgabíró bosszusan legyintett.

— Szentatyám csak szóval győzi. Majd meg-lássuk, ha kivirrad és lemegyünk a tóra, milyen legény lesz a gáton.

A plébános fölállt és a mellét veregette:

— Leszek olyan, mint az ur. Nem szalad belém a madzag az első rebbenésre.

Kivirradt.

A felhők eltakarodtak. A szél elült. Kelet felől fölragyogott az első fénysugár. Mára szép napot ígér az Uristen.

Gyerünk a tóra! Te, papom, itthon maradsz a feleséged mellett. Ha azok a gyerekek megjönnek, egy-kettőre rájuk adhatod atyai áldásodat sós vizbe áztatott kötéllal. Addig is készítsd el. Ne kiméld őket, nem törik a csontjuk. A főbíró ur lesz szíves fölzavarni egy-két halászt, hogy ne menjünk üres kézzel.

Elindultak.

A falu még aludt. A kakasok koncertjéből hiányzott a fekete kakas érces, öblös hangja. Ugyan hol járhat ez?

Az utszéleken letört ágak siratták a tegnapi vihart. Telefon- és telegráfrótok nyultak a póznákról a sárba.

— Borzasztó! Még telefonálni sem tudok, ha szükség lesz rá — sóhajtozott a főbíró.

— Hagyja csak. Nem akarja tán dróton iderángatni azokat a fiatalokat? Hazajönnek azok a maguk lábán is.

A halászokhoz bekopogtattak. Azoknak kiment az álom a szemükből, amikor maguk előtt látták az egyházi és világi hatalmasságokat és megtudták, hogy miről van szó. Csáklyákkal együtt igyekeztek a ladikokba. Szomorú előkészületek.

— Merre evezünk?

— Nyugatra. Keletről jött az ítélet; mindent arra hajtott — mondták a halászok.

Két csónak szelte a szapora táncu habokat a hűvös reggelen, a támadó napfényben. Egyikben a plébános, másikban a főszolgabíró helyezkedett el.

A halászok nem egyszer próbálták az ilyesmit. Éles szemük át-átbolházta a tó felszínét. A csónakok ide-oda siklottak. El-elusztak egymástól, közrefogtak egy nagy darab vizet és megböngészték, egymáshoz közeledvén. Aztán megint bucsut mondtak egymásnak. Egyik az innenső, másik a tulsó partot kémlelte. Semmi gyanus.

De nini, amott mintha valami usznék a vizen, valami fekete.

— Mi az? — döbrent meg a főszolgabíró.

A halász intett a kezével, hogy az semmi. Oda-eveztek.

Nem éppen semmi volt, hanem eveződarab. Kihalászták. A főbíró megismerte. Elhalványodott.

— Ez a nagytiszteletű urék evezőjének a darabja. Ismerem.

A halász a fejét csóválta.

— Markos legény lehetett, aki még ezt is el tudta törni. Nagyot fogott vele nagy erővel. Lassabban kellett volna. Ugylátszik, nem sokat birkózott a hullámokkal. De ez még nem jelent sokat. Hány evezőt hoztak?

— Ugy tudom, kettőt.

— Akkor nincs baj. A másikkal partot érhetett.

A főszolgabíró szomorúan nézte az eveződarabot. Jókorát haladtak nyugatnak. A plébánosék is fogtak valamit. Átkiabáltak:

— Eveződarab!

— A másik fele lesz. Még nincs baj, ugy-e?

A halász odakiabált:

— Nyél, vagy fej?

— Fej!

— Akkor baj van, mert egy evezőnek nincs két feje. Ugylátszik, a másik evező is eltört.

— Gyerünk! Gyerünk! — türelmetlenkedett a főbíró.

Megint haladtak egy csomót.

— Mi az ott?

Valami ringott a part közelében a vizen. Oda-mentek. Egy női kalapot hintázott a víz. Sárga szalmakalap volt kék szalaggal. A főszolgabíró megismerte.

— Ó, Istenem!

— Ez a papkisasszonyé lenne?

A főszolgabíró csak a fejével intett.

A halász megértette. Ebben a percben a másik csónakról egy másik szalmakalapot mutattak föl és a tenyérből szájuk elé formált tölesér segítségével átkurjantották:

— A káplán kalapja.

A plébánosnak is vékonyodott a reménysége, amikor a másik csónakból az Erzsike kalapját mutogatták neki. A kezét összekulcsolta és a szája mozgott.

Megint haladtak éspedig jókorát. A nap már fölkapaszkodott az égre. A tó viharvert, ráncos képe kisimult. A tükrén messzire el lehetett pillantani. Ugylátszik, hogy a két csónak egyszerre pillantotta meg azt a fekete tárgyat, ami amott föntebb a víz színén lebegett. Egyenesen neki tartottak.

— Mi lehet az?

A halász fölállott a csónakban, úgy vizsgálódott.

— Holttest? — remegett a főbíró.

A fejét rázta a halászember.

— Nem, uram, az a ladik. Most már csakugyan baj van, mert az a ladik a hátát mutatja az égnek. Fölborult.

Egyszerre értek oda.

És Uramfia, mi volt a ladik hátán?

A fekete kakas. A káplán fekete kakasa. Merő viz volt. Gubbaszkodott. Már nem kukorékolt. Elfogyott a hangja.

A főszolgabíró a papra nézett.

— Hát ez hogyan került ide?

A pap a vállát vonogatta:

— Nem értem. Az emberi elme véges

Most már minden reményt föladtak.

— Itt kell kereskednünk?

A halászok se igent, se nemet nem mondtak.

— Nem tudhassuk. Nagy volt a szél, a hullámvérés. Ezek a tárgyak messze eluszhattak. A jó Isten tudja, hol történt a baj.

Egy darabig a csónak körül keringtek, aztán csaklyát akasztottak a hátába és kakasostól együtt maguk után vonszolták.

A fekete kakas bambán, csüggedten pislogott rájuk. Nem értette a dolgot.

A holttestkutató expedíció még följebb vonult. Valahol Pákozd közelében járhattak már. A fürdőkabinok is látszóttak.

Nini, mintha onnan egy fehér alak kiabálna hozzájuk. Mit akarhat? Talán valami fölvilágosítást szeretne adni.

Gyorsan odaevettek.

A fűvön különböző nemű és alaku ruhákat szaritgatott a kacagó napsugár. Mi ez? A holttesteket kiteregették?

A fehérköpönyeges alak megint kiugrott a kabinból és úgy harsogott:

Isten hozta magukat!

Megkövültek a csodától. Hiszen ez a káplán!

A plébános ur ugrott elsőnek a partra, a Názáreti kosztümében toporgó alakhoz rohant, hátbavágta,

barackot nyomott a feje bubjára, a fülét cibálta és megcsókolta:

— Hát te debreceni lunátikus, te kutya kálvinus, te eretnek, hát ennyire becsapod az embert, hogy a tő fenékén kaparásztatod, amikor te a parton lebzszel? Nesze, te huncfut!

És mégegyszer megcsókolta.

— Hát Erzsikét hová sikkasztottad?

— A kabinban kuksol. Hasonló uniformisban nem akarja szentatyámékat botránkoztatni.

— Mindent a szemnek és semmit a kéznek! dévajkodott a boldog pap.

A főszolgabíró a tiszteletes ur kezét szorongatta.

— Megijesztették az embert.

A halászok a fejüket csóválták. Csak annyit mondtak:

— Máskor, ha a tiszteletes ur csónakázik, a cók-mókjait ne tessenek így szanaszét hagyni, mert bajos összeszededetni.

Most a tiszteletes uron volt az álmélkodás sora. A fekete kakas egyenesen hozzáröpült, nagyot kukorékolt.

— Drága jószágom, hogy kerülsz te ide? — és ő maga sem tudta.

Erzsike is kidugta az orrát a kakas kukorékolására.

— Jó reggelt, urak!

A plébános odafurakodott.

Szabad?

— Világért sem! Még fürdőkosztümben vagyok.

— Hát a káplánnak szabad?

— Az hajótörött velem együtt.

A főbíró úgy mosolygott, mintha vackorba harapott volna.

— Hm . Ugylátszik, hogy ezeket a katasztrófa összeboronálta.

A plébános ur lecsücsült a partra és a halászoknak az Uristen különös kegyelméről beszélt. Aztán, hogy a savanyuképű főbíró megvigasztalja, adomázni kezdett.

A megszáradt ruhákat a káplán összekapkodta. Aztán, amíg ő a kabin előtt fölruházkodott, Erzsike is elkészült az öltözködéssel és piros arccal fogadta a gratulációkat a szerencsés megmeneküléshez, amit a káplán cihelődés közben elmondott.

Mindössze a káplán ur vászonkabátja hiányzott. De azért már nem volt érdemes a tavat fenekestől fölforgatni. Különben is meleg van. Minek a kabát?

Az ég kibékült a földdel. A nyári nap forró csókokkal kért bocsánatot a rakoncátlan viharért. A jég nem sokat ártott. Az emberek megint jókedvűek voltak és mosolyogtak.

Majdmeggondolom bácsi megkezdte a körutját: meg-megállt a kapuk előtt. A kormos kovács a boltjában üldögélő Fánika ténsasszony háta mögé lópodzott és a nyakát megcsiklandozta azzal a rózsával, amit az asszonya kertjéből lopott. Náci szomszéd füttyörészve mért ki a számára egy pohárka papramorgót. A kormos kovács rendes ember: délelőtt nem iszik bort. Olyan embertől nem kérnek tanácsot, aki délelőtt bort iszik. A pálinka meghizlalja az ő elméjének bölcsességét, akár kérnek tőle tanácsot, akár nem.

Az utcásor az ablakokban, a kapukban leste, mi hir jön a tóról?

A tóról maguk az elveszettek hitt teremtések sétáltak elő az illatos kertsövények között, a pompázó fák alatt.

Elöl a káplán ur jött. Magával cipelte az evezőroncsokat. Mellette Erzsike haladt. Alig mert fölneézni, hiszen gondolta, hogy most az egész falu róluk beszél, az ő éjszakájukat találgatja. Még közelebb húzódott a káplánhoz, mintha védelmet keresne.

És mellettük lépegetett a fekete kakas kényes-begyesen. Mintha valami diadalutról vezetné haza az övét.

Csak a főtisztelendő ur mellett lépegető urnak folyt az orra vére.

Fánika ténsasszony behúzódott a boltba és a pult mellől örvendezett a szerencsésen megtérteknek.

Az áztatott kötelet apai áldás kíséretében kapták meg.

Mindössze Csókáné asszonyom mondta, amikor a fekete kakast megpillantotta:

— Nini, a káplánékat visszahozta az ördög.

*

Ebédutáni szundikálás után az urak megint a gesztenyefa alatt ültek. A tiszteletes ur karonfogva sétálgatott Erzsikével a kertben. Őket a veszedelem hozta össze és a boldogság forrasztotta egymáshoz.

A plébános ur a kártyákat keverte:

— Folytassuk ott, ahol abbahagytuk. Az ur meg ne üljön olyan fancsali képpel azon a széken, mint a klastrom macskája. Hopp, még ezt elmondom az ur kedviért. Más ugyse hallja — és a főszolgabíróhoz fordult.

— Ugy esett, hogy a püspök meglátogatta az apácaklastromot. A fejedelemasszony panaszkodott, hogy sok az egér.

— No, majd küldök egy jó egerésző macskát.

Küldött is egy szép kandurt. Másodszori látogatásnál megkérdi, hogy viselkedik a macska?

— Nagyon jól, az egereket kipusztítja, de illetlenül viselkedik: éjszakánként elcsavarog.

— Jó, hát kicseréljük mondta a püspök — és a kandur helyett küldött egy anyamacskát.

— Hát ez hogyan viselkedik? — kérde, amikor harmadszor járt arra.

— Ez is nagyon jó macska, nincs is egér, de a zárda falai közt mégsem tűrhetjük, mert már várandós. Nem lehetne másfajta macskát szerezni?

— Megpróbáljuk.

A püspök csizmaszárbába dugatta a kandurt és bizonyos műtét után elküldte a klastromba és amikor legközelebb ott járt, kérdezősködött róla.

— Jaj, nem ér ez semmit. Megesz bennünket az egér. Ez a macska egyebet se csinál, mint éjjel-nappal szomorkodik. Bizonyosan az elvesztett helyét sajnálja.

A püspök megkaparta a fejét:

— Dehogy az elveszett helyét sajnálja, kedves testvér, hiszen az a baj, hogy csak a helye van meg, de ami elveszett, azt nem pótolja az egér.

Még a folyosón tanyázó gerlicék is kacagtak. Csak a főbíró ur nem mosolygott.

(Vége.)

Tartalomjegyzék

	Oldal
I. FEJEZET.	
Melyben Baburkának, a szép zsidó-asszonynak, valamint Majdmeggondolom bácsinak históriája megemlittetik	3
II. FEJEZET.	
A káplán urról, a részeges és a fekete kakasról, nemkülönben a papkisasszonyról —	16
III. FEJEZET.	
Szó vagyon a papkisasszony további rakoncátlankodásáról és hivaikodásáról	30
IV. FEJEZET.	
Találkozásról vagyon szó, amely a vizek fölött történt vala	45
V. FEJEZET.	
A kopoltyus király birodalmáról, valamint a varázsitalokról —	62
VI. FEJEZET.	
Olyan művésznőről, aki a szivekbe lát	71
VII. FEJEZET.	
Kakaskukorékolás, mely szomorúságból vidámságra ébreszt és még a klastrom macskája végezetül	80

Farkas Antal művei:

Költemények. 1894. Elfogyott.

Viharzugás és pacsirtadal. (Versek.) 1900. Elfogyott.

Március (Versek.) 1902. Elfogyott.

Álmok. (Versek.) 1904. Elfogyott.

A csanádi parasztbáró. 1907. Elfogyott.

Templomtüzek. 1914. Elfogyott.

Jókedv a siralomházban. 1918. Elfogyott.

Szilaj Péterék. 1918. Elfogyott.

Megnyilt a börtön. 1919. Elfogyott.

Fekete nóták, vörös rigmusok. (Versek.) 1919. Elfogyott.

Mese is, nem is, igaz is, nem is. 1919. Elfogyott.

Paraszttragédiák. 1919. Ára 12 fillér.

Uri komédiák. 1921. Elfogyott.

Földindulás. 1922. Elfogyott.

Bujdosó Péter nótáskönyve. Wien, 1922. Elfogyott.

Erger-Berger. 1925. Ára 2 pengő.

Kisértetek. Ára 2 pengő.

Farkas Antalnak még könyvtárusi forgalomban
levő könyvei kaphatók

a Népszava-könyvkereskedésben

Budapest, VII, Erzsébet-körut 35.